

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

KATEDRA VEŘEJNÉ SPRÁVY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Sociální a právní aspekty postavení osob se zdravotním postižením

Předkládá: Monika Bartošová

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Bohumila Čabanová, Ph.D.

Zadávací list

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Sociální a právní aspekty postavení osob se zdravotním postižením“ zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Plzeň 2013

.....

Monika Bartošová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce Ing. Bohumile Čabanové, Ph.D. za odborné a vřelé vedení při vypracování této bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Vymezení základních pojmů	3
2.1 Zdravotní postižení	3
2.1.1 Zdravotní postižení podle WHO	3
2.1.2 Osoby se zdravotním postižením podle zákonů ČR	4
2.2 Invalidita	7
2.3 Pojem integrace a inkluze	7
2.4 Diskriminace	8
2.4.1 Diskriminace pozitivní.....	8
3. Právní úprava	9
3.1 Zákaz diskriminace v právních předpisech.....	9
3.2 Právní předpisy vztahující se ke vzdělávání osob se zdravotním postižením	10
3.3 Právní předpisy vztahující se k zaměstnávání osob se zdravotním postižením.....	11
3.4 Právní úprava neziskového sektoru	13
4. Přístup ke vzdělávání	14
4.1 Integrace dětí, žáků a studentů.....	14
4.2 Sociální aspekty vzdělávání.....	16
4.3 Opatření k zajištění inkluzivního vzdělávání.....	16
4.4 Stupně vzdělání.....	19
4.4.1 Předškolní vzdělávání	19
4.4.2 Základní vzdělávání	20
4.4.3 Střední vzdělávání a vyšší odborné vzdělávání	21
4.4.4 Vysokoškolské vzdělání	23
4.5 Dosažené stupně vzdělání u osob se zdravotním postižením	24
5. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením	26
5.1 Integrace osob se zdravotním postižením do pracovního procesu.....	27

5.2	Nástroje určené k uplatnění osob se zdravotním postižením na trhu práce	28
5.2.1	Chráněné pracovní místo	29
5.2.2	Pracovní rehabilitace.....	32
5.2.3	Další nástroje používané pro zvýšení zaměstnanosti.....	34
	Cílené programy	34
5.3	Podporované zaměstnávání.....	35
6.	Pracovní rehabilitace – případová studie	37
6.1	Charakteristika místa šetření.....	37
6.2	Pracovní rehabilitace v kavárně a čajovně Kačaba.....	38
6.2.1	Umístění do pracovní rehabilitace	39
6.2.2	Průběh pracovní rehabilitace	39
6.2.3	Tranzitní program	40
6.2.4	Poradenské služby.....	41
6.3	Shrnutí	41
7.	Závěr	42
	Resumé.....	44
	Seznam literatury a internetových zdrojů	46
	Přílohy.....	50
	Příloha č. 1	50
	Příloha č. 2	51
	Příloha č. 3	52
	Příloha č. 4	53
	Příloha č. 5	54

1. Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma „Sociální a právní aspekty postavení osob se zdravotním postižením“. V České republice patří zhruba 10 % naší populace k osobám se zdravotním postižením a tento počet se neustále zvyšuje. Se zdravotním postižením se pojí řada znevýhodnění projevujících se v různých oblastech života. Pro zajištění rovného přístupu k základním právům je přijímána řada opatření, která mají za cíl tato znevýhodnění kompenzovat. Ve své práci se zaměřím na to, jakým způsobem jsou v České republice upraveny podmínky pro přístup osob se zdravotním postižením ke vzdělávání a zaměstnávání.

Skupina osob se zdravotním postižením je velmi různorodá, vzhledem k různým typům postižení. Ve své práci se nezaměřuji jen na určitý typ postižení, proto je třeba si uvědomit, že se bude jednat o osoby s takovým typem a rozsahem postižení, se kterým může jedinec při stanovení zvláštních podmínek dosáhnout určitého stupně vzdělání, po kterém bude připraven nastoupit do vhodného zaměstnání.

Základem pro uplatnění na trhu práce je absolvování určitého vzdělávacího procesu. Proto je třeba připravit takové podmínky, které umožní přístup ke vzdělávání co největšímu počtu osob se zdravotním postižením. Především je třeba se zaměřit na takový typ vzdělávání, který bude mít co největší přínos pro zdravotně postižené do další etapy jejich životů. V poslední době se v souvislosti se vzděláváním setkáváme se snahou integrovat osoby se zdravotním postižením v co největší míře do běžných typů škol a ustoupit od jejich vyučování ve speciálních školách, jak tomu bylo v minulosti.

Část mé práce se zaměří na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Najít zaměstnání je těžkým úkolem, zvláště pak pro osoby se zdravotním postižením. K nevýhodám majícím vliv na obtížnější vstup na trh práce patří absence praxe, obavy zaměstnavatelů ze zaměstnávání osob se zdravotním postižením, nedostatečná informovanost v této oblasti a samozřejmě znevýhodňující faktor zdravotního postižení. Jedná se o jednu z rizikových skupin, pro které je z těchto a ještě dalších důvodů mnohem těžší najít uplatnění na trhu práce. Osobám se zdravotním postižením je proto věnována zvýšená ochrana na trhu práce. Opatření, která jsou využívána na podporu zaměstnávání, jsou různého charakteru. Od povinnosti zaměstnávat osoby se zdravotním postižením přes několik druhů příspěvků a daňových úlev, které mají motivovat zaměstnavatele k přijímání osob se zdravotním postižením do zaměstnání.

Nezanedbatelný přínos v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením mají nestátní neziskové organizace. Jedna z nich bude uvedena v poslední kapitole mé práce, ve které se pokusím na praktickém příkladu pracovní rehabilitace ukázat fungování jednoho z institutů sloužícího k podpoře zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Při psaní bakalářské práce budu pracovat především metodou analýzy dostupných materiálů a studiem platných právních předpisů. Pro vypracování poslední kapitoly případové studie využiji metodu polostrukturovaného rozhovoru. Na základě připravených základních okruhů otázek, které budu v průběhu rozhovoru doplňovat, bych chtěla zjistit, jakým způsobem funguje pracovní rehabilitace v praxi.

Cílem mé práce je zjistit jaké podmínky jsou v České republice nastaveny v oblasti vzdělávání a zaměstnávání osob se zdravotním postižením a jaké nástroje jsou využívány k začlenění osob se zdravotním postižením do vzdělávacího procesu a především pak na trh práce.

2. Vymezení základních pojmů

V této kapitole uvedu některé ze základních pojmů vztahující se k dané problematice.

2.1 Zdravotní postižení

Na osobu se zdravotním postižením můžeme nahlížet např. z pohledu lékařského, sociologického nebo právního. Nikoho asi nepřekvapí, že i v různých státech světa se setkáme s odlišným vymezením pojmu osoba se zdravotním postižením.

2.1.1 Zdravotní postižení podle WHO

Snahu o celosvětové sjednocení obsahu pojmu zdravotního postižení můžeme najít v dokumentu vydaném Světovou zdravotnickou organizací (WHO) v roce 2001, nazvaném v českém překladu Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví, pro který se používá zkratka MKF. V originále ho poté můžeme najít pod zkratkou ICF. Tento dokument se stal revizí ICIDH vydaném WHO v roce 1980. Disability se v tomto případě rozumí postižení. „*Disabilita je snížení funkčních schopností na úrovni těla, jedince nebo společnosti, která vzniká, když se občan se svým zdravotním stavem (zdravotní kondicí) setkává s bariérami prostředí.*“¹

MKF se skládá ze dvou částí, z nichž každá obsahuje dvě komponenty. Obě komponenty se dají vyjádřit pozitivně nebo negativně. Každá komponenta se pak skládá z domén, a ty se dále dělí na kategorie. Kategorie je základním hodnotícím prvkem. Na níže uvedeném rozdělení je patrné, jak široké spektrum okolností se posuzuje pro určení disability.

Část 1: Funkční schopnost a disability

- a) **Tělesné funkce** jsou fyziologické funkce tělesných systémů (rozumí se tím i funkce psychické) a **struktury** jsou anatomické části těla (orgány, končetiny).
- b) **Aktivita** – aktivitou se rozumí provádění určitého úkonu a **participace**, která znamená zapojení do životní situace.

¹Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF [online]. 1. české vyd. Překlad Jan Pfeiffer, Olga Švestková. Praha: Grada, 2008, 280 s.; [cit. 2013-02-16]. ISBN 978-80-247-1587-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9867/klasifikace_funkcnich_schopnosti_disability_zdravi.pdf., str. 9

Část 2: Spolupůsobící faktory

- a) **Faktory prostředí**, mezi něž patří jednak fyzické a sociální faktory a postoje lidí, kteří uskutečňují své životy. Dochází ke specifikaci od nejbližšího okolí dané osoby až po obecné pojetí prostředí.
- b) **Osobní faktory** zde nejsou uvedeny a to pro jejich šíří.²

Důvody pro vznik jednotného, nebo můžeme říci také univerzálního nahlížení na danou problematiku, spatřuji především v potřebě porovnávání dat a možnosti zhodnotit situaci v naší zemi s okolními státy a následně tak převzít některá opatření, která jsou ku prospěchu osob se zdravotním postižením a implementovat je do politiky našeho státu. Další a mnohem vážnější důvod spatřuji v narůstajícím počtu osob se zdravotním postižením, který je dán stále se zdokonalující zdravotní péčí a prodlužujícím se věkem.

2.1.2 Osoby se zdravotním postižením podle zákonů ČR

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti uvádí, které osoby se považují za osoby se zdravotním postižením. V roce 2012 došlo v tomto směru k velké změně ve způsobu označení stupně invalidity. Upustilo se od dělení zdravotního postižení na plně invalidní, částečně invalidní a zdravotně znevýhodněné osoby. Dnes se na základě § 67 odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti místo toho používá dělení na:

1. První stupeň invalidity
2. Druhý stupeň invalidity
3. Třetí stupeň invalidity (osoby s těžším zdravotním postižením)

Dále jsou také za osoby se zdravotním postižením považovány osoby, které byly orgánem sociálního zabezpečení posouzeny, že již nejsou invalidní, a to po dobu 12 měsíců ode dne posouzení jejich zdravotního stavu.

Institut osoby se zdravotním znevýhodněním má do konce roku 2014 zaniknout a osoby se zdravotním znevýhodněním nebudou nově uznávány. Platná úprava zákona o zaměstnanosti již neuvádí dělení na 3 stupně invalidity a osobu zdravotně znevýhodněnou. Za osoby se

²*Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF* [online]. 1. české vyd. Překlad Jan Pfeiffer, Olga Švestková. Praha: Grada, 2008, 280 s.; [cit. 2013-03-11]. ISBN 978-80-247-1587-2. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9867/klasifikace_funkcnich_schopnosti_disability_zdravi.pdf, str. 22 a 24

zdravotním znevýhodněním se považovaly osoby, které mají určitá omezení, ale nedosáhnou té nejnižší hranice snížení pracovních schopností o 35 % pro přiznání invalidity 1. stupně.³

Důležitým kritériem pro vyjádření, zda osoba bude či nebude uznána invalidním, je posouzení jejího zdravotního stavu orgánem sociálního zabezpečení.

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění stanovuje jako kritérium pro invaliditu pokles pracovních schopností pojištěnce, a to nejméně o 35 %, což je minimální hranice, od které se odvíjí dělení na 3 stupně invalidity:

1. invaliditu prvního stupně – pokles pracovních schopností v rozmezí 35 % - 49 %
2. invaliditu druhého stupně – pokles pracovních schopností v rozmezí 50 % - 69 %
3. invaliditu třetího stupně – pokles pracovních schopností v rozmezí 70 % a výše⁴

Zdravotním postižením se dle **zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)** rozumí „*mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování*“ (§ 16 odst. 2).

Zdravotním znevýhodněním se dle § 16 odst. 3 tohoto zákona rozumí „*zdravotní oslabení, dlouhodobou nemoc, nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.*“

Zdravotním postižením se dle § 3 písm. f) **zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách** rozumí „*tělesné, mentální, duševní, smyslové nebo kombinované postižení, jehož dopady činí nebo mohou činit osobu závislou na pomoci jiné osoby.*“

Pro účely **zákona č. 198/2009 Sb., zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací** a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) v § 5 odst. 6 se zdravotním postižením rozumí „*tělesné, smyslové, mentální, duševní nebo jiné postižení, které brání nebo může bránit osobám v jejich právu na rovné zacházení v oblastech vymezených tímto zákonem; přitom musí jít o dlouhodobé zdravotní postižení, které trvá nebo má podle poznatků lékařské vědy trvat alespoň jeden rok.*“

Velmi dobře vyjádřenou definici zdravotního postižení můžeme najít v dokumentu vydaném Vládním výborem pro zdravotně postižené občany, který vytváří pro období pěti let „Národní

³ Zaměstnávání osob se zdravotním postižením. In: *Svaz průmyslu a dopravy ČR* [online]. 2012 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.spcr.cz/pracovnepravni-a-socialni-legislativa/zamestnavani-osob-se-zdravotnim-postizenim>

⁴ Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů § 39 odst. 2

plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením“. Poslední z nich, vydaný v roce 2010 (platný pro období 2010 – 2014), charakterizuje zdravotní postižení jako „*dlouhodobý nebo trvalý nepříznivý zdravotní stav, který již nelze léčbou výrazně zlepšit či zcela odstranit. Na rozdíl od řady dalších skutečností, které může jejich nositel ovlivnit, se přitom jedná o situaci, která je většinou nezávislá na vůli jedince.*“⁵

Na základě nejednotnosti pojmu osoby se zdravotním postižením, se setkáváme také s různým dělením zdravotního postižení. Jan Michalík ve své publikaci používá dělení zdravotního postižení na tyto typy:

1. tělesné
2. mentální
3. zrakové
4. sluchové
5. řečové
6. kombinované
7. onemocnění civilizačními chorobami⁶

Trochu odlišný způsob dělení zdravotního postižení nalezneme v dokumentu “Výsledky šetření o zdravotně postižených osobách v České republice za rok 2007“ vydaný statistickým úřadem, které obsahuje na rozdíl od výše uvedeného dělení pouze na 6 typů postižení:

1. tělesné
2. zrakové
3. sluchové
4. mentální
5. duševní
6. duševní vnitřní⁷

⁵ *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014: schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 2010 č. 253 [online].* Praha: Úřad vlády České republiky, sekretariát Vládního výboru pro zdravotně postižené občany, 2010, 55 s. [cit. 2013-02-16]. ISBN 978-80-7440-024-7. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/NPVRP_1.pdf

⁶ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3., str. 34

⁷ Výsledky výběrového šetření zdravotně postižených za rok 2007. In: *Český statistický úřad [online].* 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/\\$File/330908j3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/$File/330908j3.pdf), str. 16

2.2 Invalidita

Pojem invalidita byl dříve používán pro osoby dlouhodobě nemocné. Nicméně se od používání tohoto pojmu upustilo, protože naznačoval, že lidé nejsou validní, tedy v českém překladu hodnotní.⁸

Pojem invalidity nalezneme v § 39 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. „*Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %.*“

Podle vyhlášky MPSV č. 359/2009 ze dne 9. října 2009, kterou se stanoví procentní míra poklesu pracovní schopnosti, náležitosti posudku o invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity je potřeba stanovit druh postižení, které má za následek dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav, a jeho vliv na pokles pracovních schopností.

§ 39 odst. 4 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění bere v úvahu kromě výsledků vyšetření také další aspekty, které je třeba posoudit. Jedná se o to zda:

- a) *jde o zdravotní stav postižení trvale ovlivňující pracovní schopnost,*
- b) *se jedná o stabilizovaný zdravotní stav,*
- c) *a jak je pojištěnec na své zdravotní postižení adaptován,*
- d) *schopnost využití zachované pracovní schopnosti v případě poklesu pracovní schopnosti nejméně o 35% a nejvíce o 69%,*
- e) *v případě poklesu pracovní schopnosti nejméně o 70% též to, zda je pojištěnec schopen výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek*

2.3 Pojem integrace a inkluze

V sociologickém slovníku najdeme několik možných vysvětlení pojmu integrace, jedná se o „*Začlenění jedince do skupiny a jeho akceptování ostatními členy.*“ V užším slova smyslu pak jako „*Zařazování postižených jedinců do majoritní společnosti, snižování hendikepu, tj. dopadů postižení na jeho nositele (mainstreaming). Plná integrace těžce postižených jedinců se pak označuje jako inkluze.*“⁹ Připouští se, že jedinec s těžkým zdravotním postižením nebude schopen dosahovat stejných výsledků jako jedinec zdravý, nicméně přínos pro jedince se zde bere jako cíl, který je třeba při inkluzi sledovat. Jan Jandourek uvádí že, „*každý z nás je nějak odlišný, každý potřebuje a má právo na individuální přístup.*“¹⁰

⁸ TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5., str. 150

⁹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0., str. 109

¹⁰ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0., str. 107

2.4 Diskriminace

V sociologickém slovníku Jana Jandourka najdeme definici diskriminace jako „*postoje a způsoby chování, kterými jsou znevýhodňováni nebo ponižováni lidé na základě své příslušnosti k určité skupině. Odmítání práva na rovný přístup bez ohledu na osobní vlastnosti jedince pouze na základě jeho připsaných charakteristik např. jeho rasy, pohlaví, věku, soc. původu příslušnosti k určitému regionu.*“¹¹

V zákoně č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) nalezneme dělení diskriminací na dva typy a to:

1. **Přímou diskriminaci** s osobou se zachází méně příznivě než by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci na základě fyzické, psychické nebo sociální odlišnosti.
2. **Nepřímou diskriminaci**, zde se jedná o znevýhodnění osob na základě neutrální praxe, které způsobuje znevýhodnění osob na základě věku, zdravotního postižení, odlišného původu atp. Pokud zaměstnavatel nepřijme taková opatření, na základě kterých by měla osoba se zdravotním postižením přístup k zaměstnání, k výkonu pracovní činnosti nebo k dalšímu vzdělávání, dopouští se tak nepřímé diskriminace.¹²

2.4.1 Diskriminace pozitivní

„*Politická opatření zvýhodňující v určitých oblastech (vzdělávání, zaměstnanost) takové sociální skupiny, které byly v minulosti znevýhodněny (ženy, etnické skupiny). Stoupenci d. p. poukazují na to, že existují struktury nerovnosti a četné soc. stereotypy, které je možné překonat pouze vytvořením rovnosti příležitostí s historicky privilegovanými skupinami.*“¹³

Jedná se o taková opatření státu, kterými se snaží naplňovat přijaté smlouvy a dokumenty, které přiznávají osobám se zdravotním postižením stejný přístup k naplnění jejich základních práv.

¹¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0., str. 63

¹² § 2, § 3 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

¹³ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0., str. 63

3. Právní úprava

V této kapitole se zaměřím především na právní úpravu vztahující se ke vzdělávání a zaměstnávání osob se zdravotním postižením, a s tím souvisejícím bojem proti diskriminaci a vytváření rovných podmínek. Právní předpisy zabývající se zdravotním postižením se snaží vytvořit především rovné podmínky ve všech oblastech života, které by měly zajistit odstranění bariér, se kterými se osoby se zdravotním postižením setkávají. Nejdůležitějším právním předpisem v této oblasti je Listina základních práv a svobod, jakožto součást ústavního pořádku České republiky.

Náš stát se snaží zamezit diskriminaci osob se zdravotním postižením a nastavit takový právní rámec, který umožní osobám se zdravotním postižením lepší přístup k uplatnění jejich základních práv vycházejících z Listiny základních práv a svobod, které jsou dle Čl. 3 Listiny základních práv a svobod zaručeny všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu, nebo jiného postavení. Nenajdeme zde explicitní vyjádření zdravotního postižení. V Čl. 1, větě první Listiny základních práv a svobod je uvedeno „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti a právech.*“ Pro naplnění tohoto článku, se přijímá řada zákonů, podrobně upravující jednotlivé oblasti života.

V roce 2009 v České republice vstoupila v platnost „Úmluva o právech osob se zdravotním postižením“ (OSN). Přijetím tohoto dokumentu jsme se zavázali, jakožto Česká republika, k podpoře a plnění všech základních lidských práv a základních svobod. Obecné zásady, které mají být dodržovány, jsou postaveny především na začlenění jedinců do společnosti, nediskriminaci, respektování odlišností osob se zdravotním postižením a zásadě rovnosti příležitostí.¹⁴

3.1 Zákaz diskriminace v právních předpisech

Zákaz diskriminace je upraven zákonem č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). § 1 tohoto zákona vysvětluje návaznost na Listinu základních práv a svobod, a to vzhledem k tomu, že se tento zákon snaží blíže vymezit právo na rovné zacházení a zákazu diskriminace ve věcech:

¹⁴ Sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010

- a) práva na zaměstnání a přístupu k zaměstnání,
- b) přístupu k povolání, podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti,
- c) pracovních, služebních poměrů a jiné závislé činnosti, včetně odměňování,
- d) členství a činnosti v odborových organizacích, radách zaměstnanců nebo organizacích zaměstnavatelů, včetně výhod, které tyto organizace svým členům poskytují,
- e) členství a činnosti v profesních komorách, včetně výhod, které tyto veřejnoprávní korporace svým členům poskytují,
- f) sociálního zabezpečení,
- g) přiznání a poskytování sociálních výhod,
- h) přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování,
- i) přístupu ke vzdělání a jeho poskytování,
- j) přístupu ke zboží a službám, včetně bydlení, pokud jsou nabízeny veřejnosti nebo při jejich poskytování.

V pracovněprávních vztazích je zakázána jakákoliv diskriminace „Zaměstnavatelé jsou povinni zajišťovat rovné zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky, odměňování za práci a o poskytování jiných peněžitých plnění a plnění peněžité hodnoty, o odbornou přípravu a o příležitost dosáhnout funkčního nebo jiného postupu v zaměstnání.“ (§ 16 odst. 1 zákona č. 262/2000 Sb., zákoníku práce)

Následně v § 16 odst. 3 zákona č. 262/2000 Sb., zákoníku práce najdeme vysvětlení toho, co není považováno za diskriminaci, a tím není: „rozdílné zacházení, pokud z povahy pracovních činností vyplývá, že toto rozdílné zacházení je podstatným požadavkem nezbytným pro výkon práce, účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený. Za diskriminaci se rovněž nepovažuje opatření, jejichž účelem je odůvodněno předcházení nebo vyrovnávání nevýhod, které vyplývají z příslušnosti fyzické osoby ke skupině vymezené některým z důvodů uvedených v antidiskriminačním zákoně.“

3.2 Právní předpisy vztahující se ke vzdělávání osob se zdravotním postižením

Podle Čl. 33 Listiny základních práv a svobod má každý právo na vzdělání. Úpravu vzdělávání nalezneme v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon – dále jen „školský zákon“) a zákoně č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. V § 2 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona je uvedena zásada rovného přístupu ke vzdělání (tedy zákazu diskriminace) a jsou zde

vyjmenovány důvody, pro které nesmí být člověk diskriminován. Mezi těmito důvody je uveden i zdravotní stav. Školský zákon se věnuje vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, kterými se rozumí osoby se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním. Další zákon vztahující se k dané problematice je zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Vzhledem k velmi stručné úpravě vzdělávání žáků, dětí a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami, která je obsažena ve školském zákoně, je na Ministerstvu školství mládeže a tělovýchovy, aby prováděcími právními předpisy podrobně upravilo podmínky vzdělávání těchto dětí. Podrobnou úpravu tedy nalezneme ve:

- Vyhlášce č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhlášce č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění školní docházky, ve znění pozdějších předpisů.

Důležitým dokumentem pro oblast školství je „Národní akční plán inkluzivního vzdělávání“. Tento dokument byl vytvořen s cílem zajistit co největší možnou míru inkluze v České republice v oblasti vzdělávání a zároveň působit preventivně v boji proti exkluzi jednotlivců a naplnit tak závazky z „Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením“ v oblasti vzdělávání.¹⁵

3.3 Právní předpisy vztahující se k zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Zakotvení práva na práci nalezneme v článku 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. *„Každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, jakož i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost“.* Čl. 26 odst. 3 pak reflektuje sociální události, které se v životě jednotlivců mohou naskytnout a ve kterých ho stát případně hmotně zajistí. *„Každý má právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací. Občany, kteří toto právo nemohou bez své viny vykonávat, stát hmotně zajišťuje, podmínky stanoví zákon.“*

¹⁵ Národní akční plán inkluzivního vzdělávání - přípravná fáze. In: *Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/narodni-akcni-plan-inkluzivniho-vzdelavani>

Čl. 29 Listiny základních práv a svobod odst. 1 uvádí: „*Ženy, mladiství a osoby zdravotně postižené mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky.*“ a v odst. 2: „*Mladiství a zdravotně postižení mají právo na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání*“ Potřeba zvýšené ochrany na trhu práce vztahující se k osobám se zdravotním postižením vychází z jejich snížené pracovní schopnosti, která souvisí se zdravotním postižením.

Stěžejním zákonem zabývajícím se zaměstnáváním osob se zdravotním postižením je zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, především část třetí. Tento zákon v § 67 odst. 1 přiznává osobám se zdravotním postižením zvýšenou ochranu na trhu práce.

Současně s tímto opatřením, které má zamezit diskriminaci osob se zdravotním postižením, se stát snaží podporovat zaměstnavatele ve vytváření pracovních míst určených pro osoby se zdravotním postižením. Jedná se o tzv. chráněná pracovní místa. V části páté zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti nacházíme opatření aktivní politikou zaměstnanosti, která se snaží přispět k zajištění maximální možné úrovně zaměstnanosti.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce upravuje pracovněprávní vztahy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Dle § 1a má zaměstnanec zvláštní ochranné postavení, zaměstnavatel musí zabezpečit uspokojivé pracovní podmínky pro výkon práce, zaměstnanci musí být spravedlivě odměňováni a především má docházet k rovnému zacházení se zaměstnanci a je zakázána jejich diskriminace.

Základní sazba minimální mzdy pro stanovenou týdenní pracovní dobu 40 hodin činí 48,10 Kč za hodinu nebo 8 000 Kč za měsíc.¹⁶ Do konce roku 2012 platila jiná pravidla o minimální mzdě pro osoby se zdravotním postižením. Její výše byla stanovena u poživatelů invalidního důchodu pro invaliditu v prvním a druhém stupni na 36,10 Kč za hodinu a pro poživatele důchodu v třetím stupni pak na 24,10 Kč za hodinu. Od roku 2013 již tyto nižší sazby neplatí.¹⁷ U osob se zdravotním postižením tedy již nebude docházet k výplatě nižší minimální mzdy.

§ 33 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce se zabývá opatřeními zvýšené péče při zprostředkování zaměstnání osobám, které ji pro svůj zdravotní stav, věk, péči o dítě nebo z jiných vážných důvodů potřebují. Pro tyto osoby je vypracováván individuální akční plán,

¹⁶ Nařízení vlády č. 567/2006Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatků ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí

¹⁷ ČERVINKA, Tomáš et al. *Zaměstnávání občanů se zdravotním postižením, důchodců, mladistvých a studentů, absolventů škol, žen, agenturních zaměstnanců, a dalších kategorií*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Olomouc: ANAG, 2012, 230 s. ISBN 978-80-7263-751-5., Str. 24

který stanoví postup při snaze v hledání vhodného zaměstnání. Při jeho zpracování se vychází ze zdravotního stavu, možností a schopností ale také dosažené kvalifikace osoby se zdravotním postižením.

§ 237 zákona č. 263/2006 Sb., zákoníku práce stanoví povinnost zaměstnavatelů zaměstnávat osoby se zdravotním postižením na vhodných pracovních místech a umožňovat jim získání potřebné kvalifikace s odkazem na právní úpravu v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti zabývající se zaměstnáváním osobami se zdravotním postižením (§ 67 až § 84).

3.4 Právní úprava neziskového sektoru

Neziskové organizace se dělí do různých právních typů, z nichž nejčastější jsou:

Občanská sdružení upravuje zákon o sdružování občanů, zákon č. 83/1990 Sb. Základní právo, které tento zákon v § 2 přiznává všem občanům, je právo na založení spolků, občanských sdružení, hnutí, klubů atp. a právo sdružovat se v nich. Sdružení je právnická osoba a do jejich fungování mohou zasahovat státní orgány jen v mezích zákona (§ 2 odst. 3). Občanské sdružení vzniká registrací, návrh na registraci podávají nejméně 3 osoby, z nichž alespoň jedna dosáhla věku 18 let. Ministerstvo vnitra posoudí, zda žádost obsahuje všechny potřebné údaje.

Obecně prospěšné společnosti se řídí zákonem č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Účelem jejich vzniku je poskytovat obecně prospěšné služby za předem stanovených podmínek, které jsou stejné pro všechny bez rozdílu. V § 17 je upravena možnost vykonávat i doplňkové činnosti, které musí být ku prospěchu obecně prospěšné společnosti a nesmí ohrožovat kvalitu poskytovaných služeb. Případný zisk se použije na pokrytí poskytovaných služeb podle § 2 odst. 1 písm. c). Obecně prospěšná společnost je právnickou osobou, která vzniká zápisem do rejstříku obecně prospěšných společností.

Nadací je dle zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů účelové sdružení majetku, které slouží k dosahování obecně prospěšných cílů. V zákoně je uveden výčet cílů, pro které jsou v zásadě nadace zakládány např. ochrana lidských práv, přírodního prostředí, rozvoj vědy a vzdělávání. Nadaci tvoří nadační jmění a ostatní majetek nadace, přičemž celková částka nadačního jmění tvoří minimálně 500 000 Kč. Nadace je právnická osoba, vzniká zápisem do rejstříku vedeným rejstříkovým soudem. Veškerý majetek, který nadace získá je dle § 2 odst. 3 povinna poskytnout k dosažení obecně prospěšných cílů, pro která byla nadace zřízena.

4. Přístup ke vzdělávání

Ještě dříve než se osoba, a to ať se zdravotním postižením nebo bez něj, zapojí do pracovního procesu, je třeba, aby získala určité znalosti, které přispívají k možnosti lepšího uplatnění na trhu práce a zvýšení jejich konkurenceschopnosti.

Proces vzdělávání je velmi důležitou součástí našich životů, a proto je třeba připravit takové prostředí, které poskytne všem žákům stejné podmínky a šance na dosažení odpovídajícího stupně vzdělání. Právě snaha o zlepšení těchto podmínek je cílem současného školství v České republice.

Důležitým dokumentem v oblasti vzdělávání je Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha), vydaná MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Kromě globální koncepce vzdělávání se také zaměřuje na koncepci vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. Zdůrazňuje potřebu individuálního speciálně pedagogického přístupu, který má sloužit k vyrovnání příležitostí pro dosažení odpovídajícího stupně vzdělání. Cílem této koncepce je především připravit podmínky pro integraci dětí se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol v návaznosti na technickou vybavenost, připravenost učitelů a v neposlední řadě přizpůsobení učiva, metod a forem výuky.¹⁸

4.1 Integrace dětí, žáků a studentů

Na základě bohatších zkušeností ze zahraničí a především pak na základě požadavků Evropské agentury pro speciální vzdělávání (European Agency for Development in Special Needs Education) přistupuje Česká republika ke koncepci integrovaného a inkluzivního vzdělávání.¹⁹

Znamená to tedy, že pokud je to jen možné, dochází ke vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve třídách spolu se zdravými dětmi. Podrobnou úpravu vzdělávání nalezneme v § 3 vyhlášky MŠMT č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných je upravenou formou:

¹⁸ *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

¹⁹ TEPLÁ, Marta a Hana ŠMEJKALOVÁ. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením* [online]. Vyd. 2. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2010, 46 s. [cit. 2013-02-15]. ISBN 978-80-86856-66-7. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/zi.pdf> ., str. 5

- a) **Individuální integrace**, kterou je možné praktikovat jako vzdělávání v běžných školách nebo v některých případech ve speciálních školách určených pro žáky s jiným druhem postižení.
- b) **Skupinové integrace**, znamenající vzdělávání žáka ve třídě, která je zřízena speciálně pro žáky se zdravotním postižením, ale nachází se v běžné škole. Nebo pak stejně jako u individuální integrace vzdělávání ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem postižení.
- c) docházení do školy pro žáky se zdravotním postižením, uváděné pod pojmem „**speciální škola**“

Výše uvedené formy vzdělávání je možné kombinovat. Přednost se dává vzdělávání žáků v běžných školách, pokud to odpovídá možnostem stran, tedy žáka i školy.

Zkušenosti z minulosti ukazují, že smíšené třídy, a to např. pro obě pohlaví, pro zdravé žáky a žáky se zdravotním postižením; třídy kam dochází děti různých národností, etnických menšin nebo třídy kde se setkávají děti, žáci a studenti z různých společenských vrstev s sebou nesou řadu příznivých efektů, jako je větší míra tolerance a především pak rovnost šancí. Všechny tyto skupiny byly v minulosti různými způsoby od sebe navzájem oddělené. Postupně se od těchto praktik upouští a jako poslední přišlo na řadu právě inkluzivní vzdělávání osob se zdravotním postižením spolu s ostatními žáky v běžných školách.²⁰

Specifickým stylem učení postižených žáků se u nás zabýval Doc. PhDr. Jiří Mareš, CSc., který dochází k závěru, že postižení lidé jsou více motivováni k učení, a tím mohou působit na své spolužáky a naopak třeba vytrvalost běžných žáků může motivovat a působit na žáky se zdravotním postižením.²¹ Na tomto příkladu se můžeme přesvědčit o důležitosti inkluzivního vzdělávání, které s sebou nese prospěch pro obě strany. Společná výuka má také důležitý výchovný efekt. Děti se učí toleranci, schopnosti vycházet a žít spolu s ostatními a popřípadě být nápomocný člověku se zdravotním znevýhodněním.²²

²⁰ TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5., str. 69

²¹ MAREŠ, Jiří. *Styly učení žáků a studentů*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 239 s. ISBN 80-717-8246-7. in: NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 269 s. ISBN 978-807-3675-09., str. 36

²² TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803., str. 301

4.2 Sociální aspekty vzdělávání

Jak již bylo zmíněno, každý občan má dle Listiny základních práv a svobod právo na vzdělání. Určitá část vzdělávání je pak pro všechny povinná. Proto je třeba nastavit takové podmínky, které umožní všem osobám rovný přístup ke vzdělání. Dostupnost vzdělání je pojímána z několika úhlů pohledů:

1. **dostupnost zeměpisná (geografická)** – dítě se do školy může dostavit bez vlastního ohrožení
2. **dostupnost kvalitativní** – na všech školách stejného typu jsou dětem poskytovány znalosti ve srovnatelné kvalitě
3. **dostupnost finanční** – náklady na vzdělání nemají být překážkou ve vzdělávání
4. **dostupnost právní** – má být zajištěn rovný přístup pro všechny občany bez ohledu na pohlaví, zdravotní stav, národnost, etnickou příslušnost nebo náboženství²³

Geografická dostupnost by měla respektovat, že do základního vzdělání dochází malé děti, které jsou v péči rodičů. Z toho důvodu je třeba vybudovat širokou síť základních škol, které budou dostupné všem. Dostupnost finanční (ekonomická) znamená bezplatné základní vzdělání, které je povinné, ale také dostupnost školních pomůcek, stravování, nákladů na dojíždění do školy.²⁴

4.3 Opatření k zajištění inkluzivního vzdělávání

Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na:

- *vzdělání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem*
- *na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní*
- *na poradenskou pomoc od školy a školského poradenského zařízení*
- *právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační pomůcky poskytované školou*
- *dětem, žákům a studentům neslyšícím a hluchoslepým se zajišťuje právo na bezplatné vzdělávání pomocí nebo prostřednictvím komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob*

²³ TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5., str. 67, 68

²⁴ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803., str. 300

- *dětem žákům a studentům, kteří nemohou číst běžné písmo, se zajišťuje právo na vzdělávání formou Braillova písma*
- *dětem žákům a studentům, kteří se nemohou dorozumívat mluvenou řečí, se zajišťuje právo na bezplatné vzdělávání pomocí nebo prostřednictvím náhradních způsobů dorozumívání*²⁵

Speciální metody, formy a postupy, které se využívají při vzdělávání osob se zdravotním postižením, jsou klíčovým krokem pro zapojení dětí, žáků a studentů do vzdělávacího procesu. I přesto, že jsou děti začleněny v klasické třídě, je třeba upravit metody a postupy dle kterých se při jejich vzdělávání bude postupovat s ohledem na jejich věk, typ a stupeň postižení.

Pro vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami se může využít různých druhů podpůrných opatření, jako jsou:

- Speciální metody, postupy a formy vzdělávání
- Kompenzační, rehabilitační a učební pomůcky
- Speciální učebnice a didaktické materiály
- Poskytování pedagogicko-psychologických služeb
- Zajištění služeb asistenta pedagoga
- Snížený počet žáků ve třídě nebo studijní skupině
- Jiná úprava organizace vzdělávání²⁶

Individuální vzdělávací plán

Děti, žáci a studenti mohou probírat učivo podle individuálního vzdělávacího plánu na základě § 18 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona. Tento individuální vzdělávací plán schvaluje ředitel školy na základě písemného doporučení, které vzešlo od školského poradenského zařízení a vyjádřené lékaře ve spolupráci se zákonným zástupcem. Hodnocení žáků se pak odvíjí dle povahy postižení nebo znevýhodnění toto pravidlo je zakotveno v § 16 odst. 6 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona.

Asistent pedagoga

Pro děti, žáky a studenty je možné zřídit funkci asistenta pedagoga. Dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je funkce asistenta pedagoga považována za přímou

²⁵ §16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

²⁶ § 1 vyhlášky č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

pedagogickou činnost. Tímto se překonává model, který u nás platil až do roku 1997, kdy ve třídě působil pouze jeden pedagogický pracovník.²⁷ Postupným vývojem se přešlo na dva pedagogické pracovníky a dnes se můžeme setkat se třemi pedagogickými pracovníky, z nichž jeden je vždy právě asistent pedagoga. Tato situace může nastat, pokud jsou ve třídě žáci s těžkým zdravotním postižením. Tato úprava vyplývá z vyhlášky MŠMT č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách, poradenských zařízeních.

Podle vyhlášky MŠMT č. 147/2011 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných je hlavním úkolem asistenta pedagoga pomoc při přizpůsobení se žákům se zdravotním postižením školnímu prostředí, dále pomáhá pedagogickým pracovníkům při vyučování, přípravě na výuku, snaží se napomoci při vzájemné komunikaci žáků mezi sebou, ale také třeba mezi rodiči nebo ostatními lidmi, se kterými dotyčný žák se speciálními potřebami přichází do kontaktu. Asistent pedagoga je přínosem nejen pro žáka s postižením, ale i pro pedagoga, který tak má více času na ostatní žáky a zároveň je umožněno plně se věnovat žákům, kteří mají jiné potřeby a tempo. Tato pomoc vyplývá z § 7 výše jmenované vyhlášky, kdy dochází k poskytování péče, která je odlišná nebo poskytovaná nad rámec klasických vzdělávacích služeb ve školách, které nejsou speciálně zřízené pro osoby se zdravotním postižením.

Asistent pedagoga může působit integrovaně v běžných mateřských školách, základních, středních a speciálních školách, ve speciálních školách při práci s těžce postiženými žáky.

Poradenské služby

Vyhláška č. 116/2011 Sb., poradenských zařízeních, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, jejímž obsahem uvedeným v § 2 je zejména snaha přispívat rozvoji vhodných podmínek pro vývoj žáků, rozvoji jejich osobnosti, rozvíjení schopností žáků, naplňování vzdělávacích potřeb, prevence řešení výukových a výchovných potíží a s motivací překonávání problémových situací. Poradenství je výchovně - podpůrná aktivita. Nejdůležitější úkoly poradenských služeb jsou uvedeny v § 2 písmeno d) a tím je „vytváření vhodných podmínek, forem

²⁷ TEPLÁ, Marta a Hana ŠMEJKALOVÁ. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením* [online]. Vyd. 2. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2010, 46 s. [cit. 2013-03-21]. ISBN 978-80-86856-66-7. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/zi.pdf>, str. 5

a způsobů integrace žáků se zdravotním postižením“ a dále pak v § 2 písmeno i) „zmírňování důsledků zdravotního postižení a prevenci jeho vzniku.“

Poradenství zajišťuje pedagogicko – psychologická poradna a speciální pedagogické centrum.

Poradna (§ 5 vyhlášky č. 116/2011 Sb., o poradenských zařízeních, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních) zjišťuje připravenost žáka na povinnou školní docházku a vydává o ní zprávu. Na základě získaných výsledků doporučí zákonným zástupcům a řediteli školy, která podpůrná nebo vyrovnávací opatření je třeba přijmout v souvislosti s jejich vzděláváním.

Centrum (§ 6 vyhlášky č. 116/2011 Sb., o poradenských zařízeních, kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních). Centrum poskytuje poradenské služby žákům se speciálními vzdělávacími potřebami a dětem s hlubokou mentální retardací. Poskytuje metodickou podporu škole, stejně tak pedagogickým pracovníkům.

Technické požadavky staveb

Kromě těchto opatření, vztahujících se k výuce a její úpravě pro osoby se zdravotním postižením je třeba zabezpečit podmínky pro užívání staveb *„osobami s pohybovým, zrakovým, sluchovým a mentální postižením, osobami pokročilého věku, těhotnými ženami, osobami doprovázející dítě v kočárku nebo dítě do tří let (dále jen „osoby s omezenou schopností pohybu nebo orientace“).*“ Na základě vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj č. 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, která stanoví podle § 194 písm. a) zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon) požadavky na stavby občanského vybavení, kterými se dle § 6 odst. 1 písmeno f) této vyhlášky rozumí školní, předškolní a školská zařízení.

4.4 Stupně vzdělání

4.4.1 Předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání zajišťují mateřské školy. Předškolní vzdělávání je určeno dětem od tří do šesti let, popřípadě do doby jejich vstupu do základní školy. Docházka do mateřské školy je nepovinná, ale i přes to 89 % populace projde předškolním vzděláváním.²⁸

²⁸ *Základy inkluзивní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole.* Vyd. 1. Editor Viktor Lechta. Praha: Portál, 2010, 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7., str. 172

4.4.2 Základní vzdělávání

„Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku (dále jen „povinná školní docházka“)“ zakotveno v § 36 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona.

Žákům se zdravotním postižením je možné na základě § 55 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona prodloužit základní vzdělávání až do konce školního roku, kdy dosáhne 20tého roku věku. Žákům s těžkým mentálním postižením, žákům s více vadami a žákům s autismem je možné na základě souhlasu zřizovatele základní školy prodloužit základní vzdělávání do 26tého roku věku takto postiženého žáka.

Jiný způsob plnění školní docházky

Školský zákon již nepoužívá termín „osvobození od povinné školní docházky“. K osvobození od školní docházky se přistoupilo v případě, že některé děti nemohly vzhledem k závažnosti postižení absolvovat školní docházku.²⁹ Žákům s hlubokou mentální retardací je umožněno na základě § 42 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona využít jiný způsob plnění povinné školní docházky. Dětem s hlubokou mentální retardací je stanoven takový způsob vzdělávání, který odpovídá duševním a fyzickým možnostem dítěte. Krajský úřad tak stanoví na základě posouzení odborného lékaře a školského poradenského zařízení.

Základní vzdělávání je upraveno rámcovým vzdělávacím programem, který upravuje obsah vzdělávání a základní cíle, kterých má být v procesu vzdělávání dosaženo. Rámcový vzdělávací program navazuje na zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon. Tento rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání obsahuje část upravující vzdělávání žáků s mentální retardací nebo s jiným snížením rozumových schopností. Dále je vypracován i rámcový vzdělávací program pro základní školy speciální.

Spádová škola

*„Žák plní povinnou školní docházku v základní škole zřízené obcí nebo svazkem obcí se sídlem ve školském obvodu (§ 178 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon), v němž má žák místo trvalého pobytu (dále jen "spádová škola"), pokud zákonný zástupce nezvolí pro žáka jinou než spádovou školu.“*³⁰

²⁹ MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3., str. 82

³⁰ § 36 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Podle § 178 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona je obec povinna zajistit takové podmínky pro plnění povinné školní docházky, aby děti mohly navštěvovat jejich školu ve spádové oblasti dle jejich pobytu. Mělo by tedy dojít k zajištění takových podmínek, které umožní navštěvovat spádovou školu i dětem se zdravotním postižením.

Tato ustanovení jsou základem pro integraci dětí, žáků a studentů do běžných škol. Na základě těchto ustanovení jsou všichni žáci zařazeni právě do spádové školy, kterou je myšlena klasická základní škola.

4.4.3 Střední vzdělávání a vyšší odborné vzdělávání

Středoškolské vzdělávání je většinou určující v uplatnění na trhu práce pro osoby se zdravotním postižením a to vzhledem k počtu osob se zdravotním postižením, které mají právě středoškolské vzdělání jako nejvyšší dosažený stupeň vzdělání.

Středoškolské vzdělávání je členěno do třech stupňů, podle počtu let strávených ve škole a dokladu o vzdělání, dle § 58 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona lze dosáhnout následujících stupňů vzdělání.

Stupeň vzdělání	Délka denního studia (v letech)	Doklad o vzdělání
Střední	1-2	potvrzení
Střední s výučním listem	2-3	výuční list
Střední s maturitní zkouškou	4	maturitní vysvědčení

Zdroj: TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5., str. 84

Na základě § 16 odst. 6 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona může ředitel školy prodloužit délku studia, nejdéle však o dva roky.

Při volbě vhodného oboru je třeba přihlížet ke schopnostem jedince a především pak k typu jeho postižení, které je mnohdy omezujícím faktorem při výběru povolání, které bude moci osoba se zdravotním postižením vykonávat.

Pro bližší představu zde uvádím nejčastější obory, ve kterých se osoby se zdravotním postižením vzdělávají v souvislosti s typem postižení. Jedná se o zapsané studenty do prvních ročníků středního a vyššího odborného vzdělávání ve školním roce 2009/2010 rozdělené podle typů postižení.

1. **Žáci s mentálním postižením** jsou nejpočetnější skupinou mající podíl na středoškolském vzdělávání. Jejich vzdělávání probíhá především v těchto oborech:
 - Gastronomie, hotelnictví a turismus – zde bylo zapsáno 1043 žáků a z toho nejvíce v oboru Kuchařské práce (972 žáků).
 - Stavebnictví, geodésie a kartografie – (726 žáků). Nejvíce pak v oborech Zednické práce (378 žáků) a Malířské, lakýrnické a natěračské práce (185 žáků).
 - Obecně odborná příprava – (621 žáků).
 - Zemědělství a lesnictví – (526 žáků). Nejčastější obory opravářské práce a květinářské práce.
 - Potravinářství a potravinářská chemie – (343 žáků), nejvíce pak v oboru cukrářské práce
 - Další méně zastoupené obory jsou zpracování dřeva a hudebních nástrojů (210 žáků), strojírenství a strojírenská výroba (254 žáků) a obchod (183 žáků)
2. **Žáci s tělesným postižením** jsou druhou velmi početnou skupinou, která se vzdělává v těchto oborech:
 - Ekonomika a administrativa (83 žáků), z toho nejvíce na Obchodní akademii (33 žáků) a Obchodní škole (41 žáků).
 - Pedagogika, učitelství a sociální práce (22 žáků), zejména v oboru Sociální péče - sociálněsprávní činnost (12 žáků).
 - Gymnázium (22 žáků)
3. **Žáci se sluchovým postižením** využívají především oborů:
 - Gastronomie, hotelnictví a turismus (26 žáků)
 - Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (18 žáků)
 - Potravinářství a potravinářská chemie (18 žáků)
4. **Žáci se zrakovým postižením**
 - Ekonomika a administrativa (12 žáků), z toho konkrétně např. Obchodní akademie (8 žáků),
 - Gastronomie, hotelnictví a turismus (10 žáků).
 - Osobní a provozní služby (14 žáci) na úrovni učebních oborů zejména v oboru Rekondiční a sportovní masér.
5. **Žáci se souběžným postižením více vadami**
 - Obecně odborná příprava (211 žáků)

- Stavebnictví, geodézie a kartografie (51 žáků), konkrétně z této skupiny např. Zednické práce (17 žáků).
- Zemědělství a lesnictví (35 žáků), zejména v oboru 4152E011 Zahradnické práce (13 žáků).
- Osobní a provozní služby (37 žáků)
- Gastronomie, hotelnictví a turismus (26 žáků).

6. Žáci s vývojovými poruchami učení

- Stavebnictví, geodézie a kartografie (104 žáků)
- Strojírenství a strojírenská výroba (83 žáků),
- Gastronomie, hotelnictví a turismus (146 žáků).³¹

Vyšší odborné vzdělávání dle § 93 zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona navazuje středoškolské vzdělávání a prohlubuje znalosti a dovednosti, které student získal v průběhu středního vzdělávání.

4.4.4 Vysokoškolské vzdělání

Co se týče dostupnosti vysokoškolského vzdělání, je třeba upozornit na to, že se situace v posledních 20 letech zlepšila.³² Důvodem proč se situace mění, až v posledních 20 letech, byl především malý počet studentů se zdravotním postižením, který chtěl studovat či studoval na vysokých školách.³³ Vysokoškolské vzdělávání se řídí zákonem č. 111/1198 Sb., o vysokých školách. Vysoká škola je právnická osoba a státní orgány mohou zasahovat do jejich činnosti jen na základě a v mezích zákona. Jedná se o poměrně samostatné subjekty. „Jak Krhutová uvádí *„pro vysoké školy je specifické, že mají vysokou míru autonomie a rozhodování o svých záležitostech. Tím se zásadním způsobem liší od základních a středních škole včetně, VOŠ, kde je přístupnost ke vzdělání možné ve srovnání s VŠ) ve vyšší míře ovlivnit regulatorními akty.*“³⁴

³¹ TRHLÍKOVÁ, Jana a Jiří VOJTĚCH. Žáci a studenti se zdravotním postižením ve středním a vyšším odborném vzdělávání – vzdělanostní a oborová struktura. In: *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Struktura_zaku_se_ZP_2009_10_pro_www.pdf., str. 15 -17

³² NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 269 s. ISBN 978-807-3675-09., str. 35

³³ MICHALÍK, Jan et al. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3., Str. 86

³⁴ KRHUTOVÁ, L.: Přednáška „Strategie systémové podpory vysokoškolské kvalifikace lidí se zdravotním postižením.“ Konference Přístupné vysokoškolské vzdělávání prostředí v kontextu zdravotního postižení, pořádaná Vládním výborem pro zdravotně postižené občany, 12. Října 2010 v Praze in: MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3., str. 86

V zákoně č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a konkrétně pak v § 21 je uvedena povinnost vysoké školy učinit všechna potřebná opatření pro vyrovnávání příležitostí na vysoké škole. Řekla bych, že takto obecně formulovaná povinnost nechává rozhodnutí, jakým způsobem bude zpřístupněno vzdělávání na té či oné škole zcela v jejich kompetencích.

Dle Standardních pravidel pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením vydaných v roce 1993 najdeme definici pro vyrovnání příležitostí jako „proces, jehož prostřednictvím jsou různé systémy společnosti a prostředí, jako například služby, činnosti, informace a dokumentace, zpřístupněny všem, zvláště osobám se zdravotním postižením.“³⁵

4.5 Dosažené stupně vzdělání u osob se zdravotním postižením

Při zjišťování důvodů proč zaměstnavatelé nezaměstnávají absolventy se zdravotním postižením, vyplynula řada důležitých informací, které je třeba vzít v úvahu při koncepci vzdělávání. Na prvním místě byl uveden důvod nedostatku vhodných činností určených pro osoby se zdravotním postižením, na druhém místě skončil důvod nedostatku absolventů s vhodným oborem vzdělání pro trh práce, na třetím místě pak nedostatečná kvalifikace obecně, ale také nedostatek absolventů s vyšším vzděláním. Je třeba brát v potaz skutečnost, že jsou to právě žáci s mentálním postižením, kteří jsou nejvíce zastoupeni ve vzdělávacím procesu, a to se odráží na nízké úrovni vzdělanosti. Žáci s mentálním postižením tvoří kolem 70 % všech žáků se zdravotním postižením, žáci s vývojovými poruchami 12 % a žáci se souběžným postižením více vadami pak 8 %. Z toho důvodu se vzdělanostní struktura skupiny osob se zdravotním postižením pohybuje na nižších stupních.³⁶ Na přiložené tabulce dosaženého vzdělání osob se zdravotním postižením je to jasně patrné.

³⁵ Standardní pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením byla schválena Valným shromážděním OSN 28. října 1993. Vyrovnávání příležitostí bod 24

³⁶ TRHLÍKOVÁ, Jana. Absolventi škol se zdravotním postižením a trh práce: Zpráva z průzkumu mezi školami a zaměstnavateli. In: *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/Vzdelavani_a_TP/Absolventi_skol_se_ZP_a_trh_prace_prowww.pdf

Vzdělávání zdravotně postižených osob podle věku a pohlaví

Věková skupina	Nejvyšší dosažené vzdělání							celkem
	bez vzdělání	základní	střední		vyšší odborné	vysoko-školské	neuveďeno	
			bez maturity	s maturitou				
Muži								
15-29	10 538	14 670	4 359	3 791	610	250	53	34 271
30-44	7 574	12 714	16 411	10 586	867	3 821	1 011	52 984
45-59	8 818	40 458	46 617	19 968	2 473	8 197	2 934	129 465
60-74	3 996	46 684	50 138	28 335	2 347	15 241	5 702	152 443
75+	1 664	32 179	22 046	19 478	1 110	9 795	6 352	92 624
Celkem	32 590	146 705	139 571	82 158	7 407	37 304	16 052	461 787
Ženy								
15-29	5 945	11 228	3 729	3 779	511	813	345	26 350
30-44	7 102	13 220	11 734	12 537	580	2 875	299	48 347
45-59	5 219	41 599	25 958	32 100	1 706	7 759	1 937	116 278
60-74	3 722	51 866	25 552	33 517	1 572	9 220	5 382	130 831
75+	7 368	107 541	24 987	26 058	1 313	5 389	11 464	184 120
Celkem	29 356	225 454	91 960	107 991	5 682	26 056	19 427	505 926
Celkem								
15-29	16 483	25 898	8 088	7 570	1 121	1 063	398	60 621
30-44	14 676	25 934	28 145	23 123	1 447	6 696	1 310	101 331
45-59	14 037	82 057	72 575	52 068	4 179	15 956	4 871	245 743
60-74	7 718	98 550	75 690	61 852	3 919	24 461	11 084	283 274
75+	9 032	139 720	47 033	45 536	2 423	15 184	17 816	276 744
Celkem	61 946	372 159	231 531	190 149	13 089	63 360	35 479	967 713

Zdroj: Výsledky šetření o zdravotně postižených osobách v České republice za rok 2007.

Dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/\\$File/330908j3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/$File/330908j3.pdf)

5. Zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Osoby se zdravotním postižením se mohou po absolvování určitého stupně vzdělání uplatnit na otevřeném trhu práce, rozumějme tím nalezení pracovního místa, které není speciálně zřízeno pro osoby se zdravotním postižením. V dalším případě využijí možnosti zaměstnání v chráněné pracovní dílně. Jedná se o taková místa, která jsou zřízena speciálně pro uplatnění osob se zdravotním postižením na trhu práce.

V této kapitole se zaměříme na pracovní místa zřízená právě pro zdravotně postižené a na opatření státu, kterými se snaží zvýšit počet míst obsazených osobami se zdravotním postižením. Jak již bylo zmíněno v úvodu, jedná se o povinnost zaměstnavatelů zaměstnávat osoby se zdravotním postižením, ale také o formu určitých zvýhodnění v případě zřízení pracovního místa pro osoby se zdravotním postižením jakými jsou finanční příspěvky nebo daňová zvýhodnění.

Pro každého z nás je práce velmi důležitou, dokonce nezbytnou, součástí našeho života. Základní chápání práce jako výdělku z ekonomického hlediska nás napadne jistě jako první asociace, která k práci patří. Neméně důležitým přínosem práce je seberealizace, začlenění do nových sociálních skupin, rozvoj schopností a dovedností člověka. Zvláště pak pro osoby se zdravotním postižením je velmi důležité zapojení se do běžného života, a tedy i pracovního procesu. Mezi hlavní přínosy práce se řadí tyto:

1. *Zajištění existence*
2. *Určitá míra nezávislosti*
3. *Rozšíření duševního horizontu*
4. *Strukturovaný všední den*
5. *Účast na společenském životě*
6. *Rozvoj schopností a dovedností*
7. *Vývoj k větší zodpovědnosti*³⁷

Tyto přínosy plynou především z interakce jedinců s jejich okolím a z možností řešit své problémy jednak s ostatními podobně zdravotně znevýhodněnými osobami, ale i z interakce se zdravými jedinci. Manuální činnost působí velmi dobře jako rehabilitační činnost pro některé druhy postižení, kdy je třeba soustředit se na koordinaci pohybů a jemnou motoriku.

³⁷ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009, 170 s. ISBN 978-807-3920-944., str. 41

Naopak nezaměstnanost s sebou přináší řadu problémů, které nejsou pouze finančního charakteru. Pojí se s řadou dalších negativních důsledků, jako je změna společenského chování, nedostatek příležitostí k upevňování a získávání dovedností a zkušeností, pocity úzkosti, emoční nestabilita, snížené sebevědomí, omezení sociálních kontaktů a mnoho dalších.³⁸ Nezaměstnanost má tedy jasný negativní dopad na jedince, který se ještě násobí, pokud k tomuto přidáme problémy, se kterými se osoby se zdravotním postižením setkávají v běžném životě.

5.1 Integrace osob se zdravotním postižením do pracovního procesu

Problematika zaměstnávání je v kompetenci Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky a Úřadů práce. Mnohem užší spolupráci při integraci na trh práce pak poskytuje neziskový sektor, do kterého se řadí různá občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti. Je tomu tak především kvůli jejich specializaci na spolupráci se zdravotně postiženými jedinci. Jsou tak mnohem blíže realitě jejich běžných problémů se kterými se potýkají.

Při integraci na trh práce se osoby se zdravotním postižením setkávají s řadou překážek. Mezi tyto překážky, které znesnadňují osobám se zdravotním postižením vstup na trh práce, patří především předsudky, nedostatečná informovanost potenciálních zaměstnavatelů, nedostatečně vytvořená síť poradenských služeb, obavy ze zvýšené ochrany osob se zdravotním postižením na trhu práce vzhledem k možnostem výpovědi ze zaměstnání.³⁹

Aby se osoba se zdravotním postižením mohla zařadit do pracovního procesu, je třeba zjistit, zda je možné, aby vykonávala výdělečnou činnost s ohledem na její zdravotní postižení. Na základě § 2 Vyhlášky MPSV č. 359/2009 Sb., kterou se stanoví procentní míry poklesu pracovních schopností a náležitosti posudku o invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity (vyhláška o posuzování invalidity) se zhodnotí, zda je osoba v prvním nebo druhém stupni invalidity schopna vykonávat výdělečnou činnost s podstatně menšími nároky na tělesné, smyslové nebo duševní schopnosti, s podstatně menšími nároky na kvalifikaci, v podstatně menším rozsahu a intenzitě. Pokud toto není možné, je třeba využít rekvalifikace na jiný druh práce. Menším rozsahem se rozumí pokles o 1/3 při prvním stupni invalidity a o 1/2 při druhém stupni invalidity.

³⁸ NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 269 s. ISBN 978-807-3675-09., str. 113

³⁹ PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009, 170 s. ISBN 978-807-3920-944., str. 44

V § 6 této vyhlášky jsou dále upraveny zcela zvláštní podmínky pro výkon práce, a to u třetího stupně invalidity. Jedná se o úpravu pracovního místa, techniky se kterou bude pracováno, ale také třeba o využití asistenta. Vzhledem k tomu, že třetí stupeň invalidity je stanoven poklesem pracovních schopností o 70 %, je třeba při zaměstnávání takovýchto osob brát zřetel na zvláštní podmínky a snažit se co nejvíce přizpůsobit jednotlivcům s ohledem na jejich druh postižení.

„Schopnost k práci je determinována biologickou, psychickou a sociální způsobilostí člověka.“ Práce je nejen činnost ekonomická, ale i sociální. Jako sociální činnost určuje status člověka ve společnosti, jako ekonomická slouží k získání finančních prostředků. *„Pracovní schopnost v životním cyklu má počáteční a průběžnou fázi.“* Za počáteční fázi se zpravidla považuje primární vstup do ekonomické činnosti (např. příprava na budoucí profesi nebo vstup do prvního zaměstnání po ukončení školy). Průběžná fáze znamená udržení pracovní schopnosti.⁴⁰

Práva a povinnosti zaměstnavatelů

Krajské pobočky úřadu práce poskytují na základě (§ 79 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti) poradenství zaměstnavatelům, kteří chtějí nebo zaměstnávají osoby se zdravotním postižením. Jedná se např. o poskytování informací, které jsou potřebné ke správnému plnění povinností a zákonů. Spolupráci při vytváření vhodných pracovních podmínek pro osoby se zdravotním postižením, jako je úprava pracoviště apod. Spolupráci při vytváření pracovních míst určených osobám se zdravotním postižením.

Zaměstnavatelé jsou povinni, dle § 80 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, spolupracovat s krajskou pobočkou Úřadu práce, pokud zabezpečují pracovní rehabilitaci. Snažit se o rozšíření nabízených služeb a dle možností rozšiřovat počet míst pro osoby se zdravotním postižením a vytvářet co nejlepší podmínky pro práci osob se zdravotním postižením. Z administrativního hlediska pak vést evidenci zaměstnanců a evidenci pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením. Je třeba, aby v evidenci byly obsaženy údaje o důvodu, pro který byla osoba uznána osobou se zdravotním postižením.

5.2 Nástroje určené k uplatnění osob se zdravotním postižením na trhu práce

Cílem aktivní politiky zaměstnanosti je nalézt vhodné zaměstnání také pro osoby se zdravotním postižením. Opatření aktivní politiky můžeme rozdělit na obecná opatření aktivní

⁴⁰ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803., str. 213

politiky zaměstnanosti, které se uplatňují při zvyšování zaměstnanosti pro všechny skupiny a také na opatření, která se využívají pouze pro osoby se zdravotním postižením.⁴¹

5.2.1 Chráněné pracovní místo

Dalším krokem, kdy stát přistoupil k podpoře zaměstnávání osob se zdravotním postižením, je finanční pomoc, kterou poskytuje zaměstnavatelům v případě, že zřídí chráněné pracovní místo pro osoby se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce. Od roku 2012 v rámci sociální reformy došlo ke sjednocení velmi podobných institutů, a to chráněné dílny a chráněného pracovního místa, jednalo se o dvě skoro totožné instituce na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. V současnosti dle platné právní úpravy tedy mluvíme pouze o chráněném pracovním místě.⁴²

Jedná se o pracovní místo, které bylo zřízeno zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením nebo se jedná o pracovní místo, které nebylo vytvořené speciálně pro osoby se zdravotním postižením, ale na které díky své kvalifikaci a schopnostem nastoupila osoba se zdravotním postižením. Je třeba, aby daná pozice byla obsazena po dobu 3 let. Podrobnou úpravu nalezneme v zákoně č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (§ 75 – §78). Zákon nemyslí pouze na zaměstnavatele, ale podporuje i osoby se zdravotním postižením, které se rozhodnou pro samostatně výdělečnou činnost.

Osoby, které jsou zaměstnávány na chráněných pracovních místech, nejsou schopny ve většině případů, vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, vykonávat pracovní činnost po dobu 8 hodin, jako je tomu v běžné pracovní době. V běžné praxi pracují na poloviční úvazek, tedy 4 hodiny denně.

Úřad práce poskytuje několik druhů příspěvků pro chráněná pracovní místa, a to: příspěvek na zřízení chráněného pracovního místa, příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů chráněného pracovního místa a příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném pracovním místě. Výše příspěvků je variabilní, a to dle podmínek, které jsou nastaveny pro jednotlivé příspěvky. Pro získání příspěvku je potřeba splnit všechny zákonné podmínky, které jsou na zaměstnavatele kladeny. Výše zmíněné příspěvky jsou nenárokové, tedy kromě příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném pracovním místě. Příspěvky a podpora těchto pracovních míst je důležitá. Ve

⁴¹ TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803., str. 294

⁴² Podpora OZP. In: *Sociální reforma* [online]. 2011 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://socialnireforma.mpsv.cz/cs/6>

většině případů není možné docílit plné soběstačnosti a konkurenceschopnosti těchto pracovišť na trhu práce. Jejich financování je tedy zabezpečeno z veřejných prostředků, charitativních akcí, sbírek, podpory a také od sponzorů.⁴³

Příspěvek na zřízení chráněného pracovního místa

Jak již bylo zmíněno, chráněným pracovním místem se rozumí takové pracovní místo, které je zřízeno pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Předpokládá se, že zaměstnávání osob se zdravotním postižením s sebou může nést zvýšené náklady na uspořádání pracoviště či pořízení speciální techniky.

Z toho důvodu je možné požádat Úřad práce o přiznání tohoto příspěvku, který je poskytován na pořízení vybavení nutného pro vznik nového pracovního místa. Úřad práce kromě zákonem stanovených povinností kontroluje také efektivnost vynakládaných prostředků, předpoklad toho jestli je zřizované chráněné pracovní místo schopno obstát v návaznosti na ekonomickou situaci zaměstnavatele a také strukturu pracovních míst v dané oblasti.⁴⁴

Zákon v § 75 odst. 5 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti se uvádí rozhodné období, ze kterého se bude vycházet při stanovení průměrné mzdy, to pak slouží jako základ, se kterým se pracuje při výpočtu maximální částky, která může být zaměstnavatelům přidělena. Základ, tedy průměrná mzda, se násobí dle druhu postižení a také počtu zaměstnanců.

- a) pokud má zaměstnavatel méně, jak 10 zaměstnanců může dostat
 - max. osminásobek průměrné mzdy u osob v prvním nebo druhém stupni invalidity
 - max. dvanáctinásobek u osob s těžším zdravotním postižením
- b) Pokud zaměstnavatel zaměstnává více, jak 10 zaměstnanců může dostat
 - max. desetinásobek u osob v prvním nebo druhém stupni invalidity
 - max. čtrnáctinásobek u osob s těžším zdravotním postižením

Pokud zaměstnavatel zaměstnával v roce 2012 méně jak 10 osob se zdravotním postižením v prvním nebo druhém stupni, mohl v rámci tohoto příspěvku získat maximálně 189 808 Kč

⁴³ NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 269 s. ISBN 978-807-3675-09., str. 50

⁴⁴ Informace pro zaměstnavatele žádající o vymezení či zřízení chráněných pracovních míst. In: *Integrovaný portál MPSV*[online]. 2012 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/zrizovani_a_vymezovani_chpm

na jednoho zaměstnance. V případě, že zaměstnával více, jak 10 osob s těžším zdravotním postižením pak se částka mohla zvýšit na 332 260 Kč za jednoho zaměstnance na rok.⁴⁵

Příspěvek na částečnou úhradu provozních nákladů chráněného pracovního místa

Tento příspěvek je možné přiznat až 12 měsíců poté, co trvá pracovně právní vztah mezi zaměstnavatelem a osobou se zdravotním postižením. Výše příspěvku může činit maximálně 48 000 Kč za rok.⁴⁶

Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením

Jedná se o nárokový příspěvek, který je vázán na splnění 50% obsazenosti pracovních míst osobami se zdravotním postižením na celkovém počtu zaměstnanců. Pro určení výpočtu je třeba použít vyhlášku č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon o zaměstnanosti.⁴⁷ Maximální příspěvek na jednoho zaměstnance činí 8000 Kč za měsíc. Po uplynutí jednoho roku, po který zaměstnavatel zaměstnává osobu se zdravotním postižením, může zaměstnavatel žádat o zvýšení uvedeného příspěvku a to do maximální výše 10 000 Kč měsíc. Příspěvkem se nahrazují skutečně vynaložené finanční prostředky na mzdy nebo platy zaměstnanců a to ve výši 75 %.⁴⁸

Příspěvek osobám se zdravotním postižením

Pro osoby se zdravotním postižením, které se rozhodnou vykonávat samostatně výdělečnou činnost, platí obdobná pravidla při přiznání příspěvku na zřízení chráněného pracovního místa jako pro ostatní zaměstnavatele. Platí zde jedna výjimka, a to že nelze požadovat vrácení příspěvku, jako tomu může být u ostatních zaměstnavatelů v případě, že ukončí samostatně výdělečnou činnost ze zdravotních důvodů, nebo v případě jejich smrti.⁴⁹ Maximální výše příspěvku na částečnou úhradu provozních nákladů pak činí 48 000 Kč.⁵⁰

⁴⁵ ČERVINKA, Tomáš et al. *Zaměstnávání občanů se zdravotním postižením, důchodců, mladistvých a studentů, absolventů škol, žen, agenturních zaměstnanců, a dalších kategorií*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Olomouc: ANAG, 2012, 230 s. ISBN 978-80-7263-751-5., str. 55 a zák. č. 435/2004 Sb.

⁴⁶ Zák. č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 76

⁴⁷ ČERVINKA, Tomáš et al. *Zaměstnávání občanů se zdravotním postižením, důchodců, mladistvých a studentů, absolventů škol, žen, agenturních zaměstnanců, a dalších kategorií*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Olomouc: ANAG, 2012, 230 s. ISBN 978-80-7263-751-5., str. 67

⁴⁸ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 78 odst. 1 – 3

⁴⁹ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 75 odst. 11

⁵⁰ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 76 odst. 1 a 2

5.2.2 Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitací se rozumí dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti „*souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením.*“⁵¹

Pracovní rehabilitace spadá pod kompetenci krajské pobočky Úřadu práce, je zaměřená především na pomoc při výběru nebo změně zaměstnání, ale i na přípravu osoby se zdravotním postižením na nové zaměstnání a to jak v teoretické, tak v praktické rovině (§ 69 zák. č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Jedná se o takový druh pomoci, který navazuje na proces vzdělávání osob se zdravotním postižením. Po ukončení vzdělávacího procesu mají osoby se zdravotním postižením nárok na pomoc od krajské pobočky Úřadu práce na nalezení vhodného pracovního místa prostřednictvím pracovní rehabilitace, ale také nárok na upevnění znalostí, které v procesu vzdělávání získaly a především pak na praktické osvojení dovedností v průběhu přípravy k práci. Vhodným pracovním místem se rozumí takové pracovní místo, které bude odpovídat možnostem zdravotního stavu jednotlivce a jeho změněné pracovní schopnosti. V této fázi se navazuje na výsledky léčebné nebo pedagogické rehabilitace.⁵²

Do oblasti pracovní rehabilitace se řadí:

- profesní příprava
- kariérové poradenství
- průzkum trhu pracovních příležitostí
- vytváření a ochrana pracovních příležitostí⁵³

K pracovní rehabilitaci je třeba vytvořit individuální pracovní plán, který obsahuje cíl, kterého se má pracovní rehabilitací dosáhnout, formy pracovní rehabilitace, předpokládanou dobu trvání pracovní rehabilitace. V poslední řadě pak termín, ve kterém pracovní rehabilitace probíhá, a způsob jakým se zhodnotí účinnost pracovní rehabilitace (§ 1 vyhlášky č. 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon o zaměstnanosti).

Příprava na zaměstnání je taková činnost, která směřuje k získání znalostí a dovedností, které jsou nezbytné pro výkon zaměstnání, do kterého by měla osoba se zdravotním postižením po absolvování této teoretické a praktické přípravy nastoupit. Příprava na

⁵¹ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 69 odst. 2

⁵² NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 269 s. ISBN 978-807-3675-09., str. 48

⁵³ NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 269 s. ISBN 978-807-3675-09., str. 95

zaměstnání může trvat maximálně po dobu 24 měsíců. Příprava v sobě dle § 71 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti zahrnuje:

- a) *přípravu na budoucí povolání (podle zvláštních právních předpisů, např. podle školského zákona)*
- b) *přípravu k práci,*
- c) *specializované rekvalifikační kurzy*

Příprava k práci osoby se zdravotním postižením se provádí na základě § 72 odst. 2 zákona č. 435/2004Sb., o zaměstnanosti:

- a) **Na pracovišti zaměstnavatele**, které je upraveno pro práci osoby se zdravotním postižením. Je možné zřídit funkci asistenta, který pomáhá osobě se zdravotním postižením.
- b) **Na chráněných pracovních místech** právnických nebo fyzických osob.
- c) **Ve vzdělávacích zařízeních** státu, územních samosprávných celků, církví a náboženských společností, občanských sdružení a dalších právnických a fyzických osob.

Pokud fyzické osoby nebo právnické osoby poskytují služby přípravy k práci, je třeba, aby dle § 73 odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti uvedly pracovní činnost, kterou budou osoby se zdravotním postižením provádět, dále pak zdravotní předpoklady k výkonu práce (na jaký typ postižení se např. určitá příprava k práci zaměřuje), kvalifikační předpoklady, místo a způsob provedení a rozsah teoretické a praktické přípravy, který bude obsahem přípravy k práci.

Speciální rekvalifikační kurzy

Speciální rekvalifikační kurzy se zaměřují na prohloubení kvalifikace, popřípadě získání nové kvalifikace v jiném oboru než v jakém osoba se zdravotním postižením působila.⁵⁴ Rekvalifikační kurz je vítanou variantou v případě, že jedinec nemůže kvůli postižení působit v oboru, ve kterém doposud pracoval. Osoby se zdravotním postižením tak mají šanci naučit se něčemu novému, získat vzdělání v jiném oboru a nově získané zkušenosti a vzdělání pak uplatnit při hledání nového, jim vyhovujícího zaměstnání, které budou schopni vzhledem ke své zdravotní situaci vykonávat.

⁵⁴ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 108 odst. 1

5.2.3 Další nástroje používané pro zvýšení zaměstnanosti

Povinnost zaměstnávat osoby se zdravotním postižením

Stát se snaží podporovat zaměstnávání osob se zdravotním postižením. V §81 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti najdeme povinnost zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají více jak 25 zaměstnanců v pracovním poměru zaměstnávat osoby zdravotně postižené. Výše počtu zaměstnaných osob se zdravotním postižením je určena 4% podílem na zaměstnancích.

Pokud zaměstnavatelé nechtějí, nebo nemají vhodné podmínky pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, mohou využít některou z alternativ, které jim zákon nabízí. Patří mezi ně:

1. Odebírání výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů, kteří mají ve svých řadách více než 50 % osob zdravotně postižených.
2. Mohou také zadávat zakázky osobám se zdravotním postižením nebo od nich odebírat výrobky nebo služby pokud jsou osobami samostatně výdělečně činným.
3. Jako poslední varianta se tu pak nabízí odvod do státního rozpočtu. Zaměstnavatelé mohou kombinovat nabízené varianty.⁵⁵

MPSV na svých stránkách vede katalog organizací zaměstnávajících více než 50 % osob se zdravotním postižením a osob se zdravotním postižením samostatně výdělečně činných. V současné době je v něm registrováno 916 organizací s celkovým počtem 1181 pracovišť.⁵⁶

Slevy na daních

Pokud daňový poplatník dle zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu zaměstnává osoby se zdravotním postižením, dochází u něho ke snížení odváděné daně podle stupně postižení. Za každého zaměstnance se zdravotním postižením se snižuje o 18 000 Kč ročně a při zaměstnávání osoby s těžším zdravotním postižením se částka snižuje o 60 000 Kč za rok.⁵⁷

Cílené programy

Problémy s nezaměstnaností v rámci České republiky mohou být řešeny za podpory cílených programů, včetně mezinárodních programů, které mohou být financovány ze Strukturálních

⁵⁵ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 81

⁵⁶ Katalog organizací zaměstnávajících více než 50% osob se zdravotním postižením a osob se zdravotním postižením samostatně výdělečně činných. In: *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2013 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnani/osob/katalogorganizaceozp>

⁵⁷ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů §39

fondů Evropské unie a mnoha dalších programů Evropské unie.⁵⁸ Příklad dobré praxe fungování cílených programů je uveden v poslední kapitole.

Společensky účelná pracovní místa

Společensky účelná pracovní místa jsou zřizována pro osoby, kterým nelze zajistit pracovní uplatnění jiným způsobem. Společensky účelná pracovní místa zřizuje zaměstnavatel na základě dohody s Úřadem práce. Na zřízení takovýchto pracovních míst může požadovat od úřadu práce příspěvek (§ 113 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Příspěvek na zapracování

Jedná se o příspěvek, který je poskytnut zaměstnavateli v případě, že přijme do zaměstnání osobu se zdravotním postižením (§ 116 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Veřejně prospěšné práce

Jedná se o časově omezené práce, jejichž hlavní náplní je především údržba veřejných prostranství, budov nebo komunikací ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Zaměstnavatel je může zřídit na dobu 12 měsíců, jejich zřízení je možné opakovat. Na veřejně prospěšné práce může úřad práce poskytnout příspěvek. (§ 112 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

5.3 Podporované zaměstnávání

„Podporované zaměstnávání je časově omezená služba určená lidem, kteří hledají placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Jejich schopnosti získat a zachovat si zaměstnání jsou přitom z různých důvodů omezeny do té míry, že potřebují individuální dlouhodobou a průběžně poskytovanou podporu poskytovanou před i po nástupu do práce.“⁵⁹

Myšlenka podporovaného zaměstnávání vznikla v USA. Jednalo se o program, který byl určen pro osoby s mentálním postižením. Lidé s mentálním postižením se měli naučit dovednostem, které následně budou moci uplatnit v zaměstnání. Nicméně se ukázalo, že pro osoby s mentálním postižením bylo těžké přenést naučené dovednosti z tréninkového místa do reálného pracoviště. Na základě těchto skutečností se přešlo k podporovanému zaměstnávání

⁵⁸ Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů § 120

⁵⁹ Co je PZ?. In: *Česká unie pro podporované zaměstnávání* [online]. [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani.html>

s tréninkem přímo na pracovišti. Na počátku 90. let se myšlenka podporovaného zaměstnávání dostala také do České republiky.⁶⁰

V České republice vznikla Česká unie pro podporované zaměstnávání (ČUPZ), jedná se o nestátní neziskovou organizaci, která se zabývá podporovaným zaměstnáváním v ČR. Cílem podporovaného zaměstnávání je najít vhodné pracovní místo pro osoby se zdravotním postižením, které bude odpovídat jejich možnostem a schopnostem. Práce, kterou bude osoba se zdravotním postižením vykonávat, má být smysluplná a stabilní.⁶¹

V rámci podporovaného zaměstnávání je uplatněn jiný systém tréninku dovedností. Osoba, která využije těchto služeb, nastoupí do zaměstnání a přímo na místě v reálném čase probíhá trénink dovedností. Takto zvolený postup je mnohem přínosnější pro obě strany. Vzhledem k tomu, že dochází k integraci přímo na místě, dochází k navazování sociálních kontaktů přímo na pracovišti, osoba si nemusí zvykat na jiné podmínky a především už dostává odměnu za vykonanou práci. Tato podpora je poskytována dle individuálních potřeb jednotlivých osob. Její maximální trvání je omezeno 2 roky. V případě, že nastane situace, kdy je potřeba pokračovat v podporovaném zaměstnávání využije se např. osobní asistence.⁶²

V současnosti je registrováno 52 nestátních neziskových organizací poskytující podporované zaměstnávání na území ČR.⁶³ „*Organizace poskytující službu podporovaného zaměstnávání se nazývají agentury podporovaného zaměstnávání.*“⁶⁴

⁶⁰ KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením: studijní texty* [online]. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2005, 87 s. [cit. 2013-03-11]. ISBN 80-903-5981-7. Dostupné z: <http://www.equalcr.cz/files/clanky/908/skripta.pdf> str. 17

⁶¹ Co je PZ?. In: *Česká unie pro podporované zaměstnávání* [online]. [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani.html>

⁶² KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením: studijní texty* [online]. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2005, 87 s. [cit. 2013-03-11]. ISBN 80-903-5981-7. Dostupné z: <http://www.equalcr.cz/files/clanky/908/skripta.pdf>, str. 18 a 19

⁶³ Poskytovatelé služby PZ. In: *Česká unie pro podporované zaměstnávání* [online]. [cit. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.unie-pz.cz/3-podporovane-zamestnavani/23-poskytovatele-sluzby-pz.html>

⁶⁴ TOMESŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803., str. 295

6. Pracovní rehabilitace – případová studie

Pro praktickou část své bakalářské práce jsem se rozhodla analyzovat pracovní rehabilitaci probíhající v „kavárně a čajovně Kačaba“ (dále jen „Kačaba“) zřízené nestátní neziskovou organizací „MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s.“. Jedná se o sociální podnik, který vytváří vhodné podmínky pro pracovní programy určené lidem se zdravotním postižením. V těchto programech se snaží podporovat dovednosti osob se zdravotním postižením, které mohou následně uplatnit na trhu práce. Dalším cílem je také ovlivnění mínění a znalostí veřejnosti o životě a práci osob se zdravotním postižením.

Cíl a metody práce:

- Cílem případové studie je zjistit, jakým způsobem probíhá pracovní rehabilitace v neziskové organizaci „MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s.“
- Pro vypracování případové studie jsem využila polostrukturovaných rozhovorů a studia získaných materiálů, které mi byly doporučeny. Rozhovor probíhal v příjemném prostředí kavárny Kačaba s vedoucí podporovaného zaměstnávání a s odpovědným vedoucím, který má na starosti provoz Kačaby.
- Na základě takto získaných informací jsem vypracovala následující kapitolu.

6.1 Charakteristika místa šetření

Obecně prospěšná společnost MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s. vznikla v roce 2007 pod záštitou Diakonie Českobratrské církve bratrské – středisko v Plzni. Tato obecně prospěšná společnost byla založena za účelem poskytování obecně prospěšných služeb, a to:

- a) zaměstnávání osob se zdravotním postižením v chráněné pracovní dílně,
- b) poskytování pracovní rehabilitace u zaměstnavatele pro osoby se zdravotním postižením,
- c) poradenství pro osoby se zdravotním postižením v oblasti uplatnění na trhu práce.⁶⁵

Nabídka neziskové organizace

Nezisková organizace neustále rozšiřuje nabídku služeb, ale také míst, ve kterých pomáhá osobám se zdravotním postižením. V současnosti spravuje kavárnu a čajovnu Kačaba v Plzni a kavárnu Čajokraj v Horažďovicích. Před dvěma lety společnost otevřela second hand SECOND HELP v Plzni. Na začátku letošního roku došlo ke slavnostnímu otevření druhého second handu a to v Klatovech.

⁶⁵ STATUT MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s. In: *Možnosti tu jsou* [online]. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: <http://www.moznostitujsou.cz/res/data/000132.pdf?seek=1330513075>

Projekt „second hand SECOND HELP“ v Plzni byl financován z Evropského sociálního fondu v rámci projektu Lidské zdroje a zaměstnanost pro období 2007 – 2013 částkou 4 682 641,20 Kč.

Evropský sociální fond

Nezisková organizace MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s. využívá již podruhé podpory z Evropského sociálního fondu. Konkrétně z Operačního programu lidské zdroje a zaměstnanost. Projekt nese název „S Kačabou jdeme dál“ a nyní probíhá jeho realizace, která započala 1. 7. 2012 a skončit má 30. 6. 2014. Jedná se o projekt určený mladým lidem se zdravotním postižením z Plzně a jejího blízkého okolí. Projekt je zaměřen především na motivaci osob se zdravotním postižením k práci, na individuální vzdělávání a přípravu k práci. Cílem projektu je získání dovedností, osvojení si základních pracovních návyků, které následně osoby se zdravotním postižením mohou uplatnit jednak na otevřeném trhu práce nebo v chráněných podmínkách.

Na základě podpory Evropského sociálního fondu má dojít k vytvoření 12 pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením v Plzni a Horažďovicích formou 0,5 úvazku tedy 4 hodin práce denně. Dále by mělo na základě tohoto programu vzejít 8 absolventů individuálního vzdělávacího a poradenského programu a 8 absolventů programu přípravy na práci, kteří projdou tranzitním programem a najdou práci na otevřeném trhu práce. Na tento projekt je určena částka 5 946 726,08 Kč.⁶⁶

6.2 Pracovní rehabilitace v kavárně a čajovně Kačaba

Bližšímu zkoumání jsem podrobila institut pracovní rehabilitace v kavárně a čajovně Kačaba, který úspěšně funguje již od roku 2008 s 80 % úspěšností umístění osob se zdravotním postižením na volný pracovní trh po absolvování pracovní rehabilitace. Právě to byl jeden z důvodů, proč jsem si vybrala právě tuto kavárnu, její úspěšnost poukazuje na kvalitu poskytovaných služeb.

Kavárna nabízí svým návštěvníkům od 8 do 11 hodin snídaňové menu, od 11 hodin pak denní menu a od 13 hodin si návštěvníci mohou objednat minutky. Menu má omezenější nabídku, aby ji osoby se zdravotním postižením zvládly připravit. K práci mají připravené podrobné postupy s obrázky, na základě kterých se naučí uvařit kávu nebo připravit oběd.

⁶⁶ S Kačabou jdeme dál. In: *Regionální Informační Servis* [online]. 2012 [cit. 2013-03-21]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/projekty-eu/detail?id=105336>

6.2.1 Umístění do pracovní rehabilitace

V roce 2007 společnost vznikla s představou poskytování služeb osobám s mentálním postižením, nicméně kapacita nebyla naplňována. Na základě těchto zkušeností není program pracovní rehabilitace zaměřen na určitý typ zdravotního postižení. Pro účast je třeba, aby byla osoba uznána osobou se zdravotním postižením, dosáhla věku 18- ti let a především měla chuť pracovat.

Dosažené vzdělání osob se zdravotním postižením není důležitým hlediskem při umístění uchazeče do pracovní rehabilitace. Za svou dlouhodobou praxi se pracovníci v kavárně setkali s lidmi, kteří měli vystudované pouze speciální základní školy na druhou stranu pak i s lidmi s vysokoškolským titulem.

V případě, že osoba se zdravotním postižením projeví zájem o pracovní rehabilitaci, nejprve absolvuje pohovor s vedoucí podporovaného zaměstnávání. Obě strany se domluví na zkušební pracovní rehabilitaci, která trvá 1 týden. Po uplynutí zkušebního týdne se instruktoři poradí s vedoucí pracovní rehabilitace o vhodnosti zařazení uchazeče do tohoto programu. Je třeba posoudit, zda tato forma pracovní rehabilitace bude vhodná pro daného jedince, zda pro něj bude mít přínos a zda odpovídá jeho schopnostem.

V případě, že forma pracovní rehabilitace bude pro danou osobu vhodná, zašle se žádost o umístění této osoby do pracovní rehabilitace na příslušný úřad práce. Součástí žádosti je i dopis, kde se popisuje právě vhodnost pracovní rehabilitace a přínos, který tato pracovní rehabilitace přinese. Následně se čeká na schválení od úřadu práce.

6.2.2 Průběh pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace probíhá ve dvou směnách. První směna pracuje od 7 – 11 hodin, druhá směna pak od 11 – 15 hodin. Po 15 hodině končí pracovní rehabilitace a přichází stálí zaměstnanci, kteří zde pracují v rámci institutu chráněného pracovního místa. V současnosti zde pracuje celkem 19 osob se zdravotním postižením.

Cílem pracovní rehabilitace není, cituji *„vychovat nejlepší číšníky nebo kuchaře, ale především naučit osoby se zdravotním postižením k základním návykům pracovního procesu.“* Zpočátku se jedná o to, aby osoba se zdravotním postižením věděla, kdy má přijít do práce a také tam přišla včas, naučila se komunikaci se zákazníky. Pracovní rehabilitace probíhá po takových krocích, které odpovídají individuálním možnostem a schopnostem jedince.

V této kavárně dbají především na samostatnost účastníků pracovní rehabilitace. Samostatnost spočívá v tom, že účastníci pracovní rehabilitace nejsou pomocníky instruktorů. Účastníci pracovní rehabilitace sami dělají objednávky, připravují příbory, talíře, uvaří kávu apod. Instruktor dohlíží na to, jak jedinec pracuje, v případě nejasností mu poradí nebo pomůže.

V rámci pracovní rehabilitace se uskutečňuje sezení, kde se hodnotí uplynulý pracovní týden, řeší se různé otázky ohledně práce, ale i jejich života.

6.2.3 Tranzitní program

Dříve byla pracovní rehabilitace poskytována po dobu 2 let. Od této praxe se muselo upustit a doba poskytování pracovní rehabilitace se zkrátila na 1 rok. Cílem pracovní rehabilitace je, aby po ukončení programu našel její účastník vhodné zaměstnání především na volném trhu práce. V průběhu pracovní rehabilitace se na základě komunikace s účastníkem zjišťuje, jakou práci by chtěl následně vykonávat a na základě toho se pracuje na nalezení vhodného místa. Po 9 měsících pracovní rehabilitace přechází účastník do tranzitního programu, který trvá 3 měsíce.

Účastníkovi pracovní rehabilitace se najde vhodné pracovní místo, na které by mohl nastoupit. Vedoucí pracovní rehabilitace nabídne zaměstnavateli bezplatné zaškolení účastníka pracovní rehabilitace na místě jeho nového zaměstnavatele po dobu 3 měsíců. Účastníkovi pracovní rehabilitace je poskytnut také asistent. Pro zaměstnavatele to znamená, že nemusí vynakládat finanční ani jiné prostředky na zaškolení osoby se zdravotním postižením.

Tranzitní program je uskutečňován postupně. Zpočátku dochází účastník pracovní rehabilitace na nové místo jednou za týden a čtyřikrát týdně do Kačaby. Je třeba, aby si na nové místo účastník pracovní rehabilitace zvykal postupně a měl neustále kontakt s původním pracovištěm a s jeho kolegy. Během 3 měsíců dochází k postupnému zvyšování počtu dní strávených na novém pracovišti a zároveň ke snižování počtu dní, které účastník tranzitního programu tráví v Kačabě.

Po uplynutí těchto 3 měsíců v tranzitním programu dochází k ukončení pracovní rehabilitace a osoba se zdravotním postižením může nastoupit do nového zaměstnání.

Účastníci této pracovní rehabilitace nachází uplatnění především v mezinárodních řetězcích typu KFC nebo McDonald's, dále jako pracovníci úklidových firem. Umístění právě

v řetězcích rychlého občerstvení je velmi časté, především z toho důvodu, že se práce velmi podobá práci, kterou účastníci pracovní rehabilitace vykonávali v Kačabě.

6.2.3 Současný stav pracovní rehabilitace

Kapacita účastníků pracovní rehabilitace je 10 osob. V současnosti není naplněná kapacita, možnosti pracovní rehabilitace využívá 6 účastníků, které mají na starosti 3 instruktoři pracovní rehabilitace pracující v kavárně. Čtvrtým pracovním instruktorem je kuchař.

6.2.4 Poradenské služby

V rámci projektu „Tomův plot“ jsou každé pondělí dopoledne poskytovány poradenské služby osobám se zdravotním postižením. Tato poradenská služba pomáhá lidem při orientaci na pracovním trhu. Radí jim jakým způsobem si sehnat práci, jak sepsat životopis. Zároveň se zde řeší aktuální situace osob se zdravotním postižením (např. s jakými problémy se jedinec potýká v zaměstnání, chování ostatních vůči jeho osobě atp.)

6.3 Shrnutí

Nezisková organizace MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s. plní cíle, které si vytyčila ve statutu. Vytváří pracovní programy pro osoby se zdravotním postižením, poskytuje poradenské služby, nachází vhodné uplatnění na trhu práce po absolvování pracovní rehabilitace pro osoby se zdravotním postižením a vytváří pracovní místa ve svých zařízeních. Pracovní rehabilitace je jedním z nástrojů sloužící k nalezení uplatnění na trhu práce pro osoby se zdravotním postižením. Smyslem pracovní rehabilitace je naučit osobu se zdravotním postižením základním pracovním návykům, rozšířit spektrum jejich dovedností a schopností a v závěru využít všech nově získaných zkušeností při umístění jejich účastníků na otevřeném trhu práce. I přes zařazení účastníka pracovní rehabilitace na nové pracovní místo většinou spolupráce mezi kavárnou a čajovnou Kačaba a účastníkem pracovní rehabilitace nekončí. Osoby se zdravotním postižením se nadále radí s instruktory a vedoucí pracovní rehabilitace a navštěvují své bývalé kolegy. Sociální kontakty, které si vytvořily v rámci pracovní rehabilitace, jsou totiž přínosem pro jejich sociální život.

7. Závěr

Příprava na zaměstnání a samotný pracovní proces tvoří ve většině případů nejdelší úsek našeho života a právě proto je třeba upravit podmínky, které umožní osobám se zdravotním postižením participaci na těchto významných etapách života. Cílem mé práce proto bylo zjistit, jaké podmínky jsou v České republice nastaveny v oblasti vzdělávání a zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Na začátku práce jsem definovala základní pojmy, jako zdravotní postižení, invalidita či diskriminace. Dále jsem se zaměřila na právní rámec vztahující se k dané problematice, kterého jsem následně využila v dalších kapitolách podrobněji se zabývajících vzděláváním a zaměstnáváním osob se zdravotním postižením.

Ve třetí kapitole jsem se blíže věnovala koncepci vzdělávání osob se zdravotním postižením, která je v posledních letech směřována především k co nejvyšší možné míře inkluze dětí do běžných typů škol. Aby se mohly osoby se zdravotním postižením vzdělávat, je třeba připravit pro ně takové prostředí a podmínky, které zohlední jejich typ a rozsah postižení. Především je třeba, aby škola splňovala technické požadavky pro přístup osob se zdravotním postižením a měla dostatek kvalifikovaných pedagogických pracovníků. Toto je základ, aby děti se zdravotním postižením mohly navštěvovat „spádovou“ základní školu a v navazujícím studiu pak mohly navštěvovat školu, která jim poskytne odpovídající vzdělání. Dětem, žákům a studentům se přizpůsobuje speciálně na základě jejich schopností a potřeb vzdělávací plán. Dále mohou využívat různých podpůrných opatření, která jim umožní stejný přístup ke vzdělávání.

Po absolvování vzdělávacího procesu přichází fáze hledání zaměstnání. Vzhledem ke snížené pracovní schopnosti osob se zdravotním postižením a stále přetrvávajícím bariérám na straně zaměstnavatelů mají mnohem těžší přístup k nalezení vhodného zaměstnání. Právě z těchto důvodů je jim věnována zvýšená ochrana na trhu práce. V kapitole o zaměstnávání osob se zdravotním postižením jsem se zaměřila na prostředky, které se využívají ke zvýšení zaměstnanosti osob se zdravotním postižením. Jak již bylo řečeno v úvodu, jedná se o restriktivní povinnost pro zaměstnavatele zaměstnávat osoby se zdravotním postižením, pokud mají více jak 25 zaměstnanců. Pokud zaměstnavatelé na svém pracovišti nezaměstnávají osoby zdravotně postižené, využívají formu náhradního plnění. Důležitou součástí v oblasti zaměstnávání osob se zdravotním postižením je podpora vzniku chráněných pracovních míst. Jedná se o pracovní místa určená speciálně pro osoby se zdravotním

postižením. Na takto zřízená pracovní místa dostávají zaměstnavatelé řadu příspěvků od státu. Dále se stát snaží formou aktivní politiky zaměstnanosti jako je rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, vytváření společensky účelných pracovních míst a dalších zvýšit zaměstnanost, nejen v řadách osob se zdravotním postižením.

Pracovní rehabilitace spadá do oblasti přípravy k práci a je podrobněji rozebrána v poslední kapitole, kterou jsem zpracovala na základě polostrukturovaných rozhovorů s vedoucí podporovaného zaměstnávání a vedoucím „kavárny a čajovny Kačaba“. Na základě těchto rozhovorů jsem zjistila, jak probíhá pracovní rehabilitace v praxi, kolik osob se na ní podílí a jakým způsobem neziskové organizace spolupracují s Úřady práce. Pracovní rehabilitace v sobě zahrnuje jednak určitý typ vzdělávání a zároveň se jedná o určité „zaměstnání“ které účastník pracovní rehabilitace vykonává. Po absolvování pracovní rehabilitace by měl její účastník nalézt vhodné pracovní místo především na otevřeném trhu práce.

Na základě několika návštěv „kavárny a čajovny Kačaba“ a rozhovorů, které jsem uskutečnila, jsem pochopila, že jeden z nejdůležitějších aspektů pro zapojení se do pracovního procesu je především chuť a motivace zdravotně postižených. V souvislosti s tím je třeba podporovat vznik pracovních míst a programů, které slouží k jejich přípravě na zaměstnání.

Resumé

For most of us, vocational preparation and work process itself make up the longest part of our lives. That is why it is necessary to create better conditions for people with disabilities which enable them participate in these important periods of life. For the reason, I have focused on this topic. In the beginning of my bachelor thesis I defined the basic concept, such as disability or discrimination. I also dealt with the legal framework which is related to this issue. Then I applied it in other chapter where I followed up with education and employment of people with disabilities.

In the last years, the conception of education of disabled people has been directed mainly to the inclusion of children into mainstream schools. Children with disabilities need to prepare the conditions and surroundings which take account of the type and degree of their disability. The school has to meet the technical requirements for access for people with disabilities. The school also should have qualified teachers. These are the basic conditions for children with disabilities to be able to attend school. The school curriculum is specially adapted to the needs of the children's, pupils' and students'. They can also use various supporting measures which enable them to have equal access to education.

Looking for a job is another exacting process for disabled people. Because of their handicap and many barriers at workplace, it is hard to find a good job. They have less job opportunities. In the chapter about employment of people with disabilities, I focused on the means which are used to raising employment. Employers are obliged to employ people with disabilities, if they have more than 25 employees or they can use compensation. The state is trying to form active employment policy to increase the number of employed people with disabilities. For example the use of retraining, public works and so on. The state supports establishment of protected employment for persons with disabilities.

Working rehabilitation is discussed in the last chapter of my bachelor thesis. This chapter was based on interviews with the leader of employment and with the head of cafes “Kačaba”. Work rehabilitation includes education and employment. Based on these interviews I learned how the working rehabilitation works in practice, how many people are involved in it and how nonprofit organizations cooperate with the Labour Offices.

Based on several visits of cafes “Kačaba” and interviews that I have conducted, I realized that one of the most important aspects for participation in the work process is primarily willing

and motivation people with disabilities. In connection with my previous finding it is necessary to promote the creation of jobs and programs that serve to their preparation for employment.

Seznam literatury a internetových zdrojů

1. Literatura

- [1] ČERVINKA, Tomáš et al. *Zaměstnávání občanů se zdravotním postižením, důchodců, mladistvých a studentů, absolventů škol, žen, agenturních zaměstnanců, a dalších kategorií*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Olomouc: ANAG, 2012, 230 s. ISBN 978-80-7263-751-5.
- [2] HÁJKOVÁ, Vanda a Iva STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 216 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4730-707.
- [3] JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-717-8535-0.
- [4] KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením: studijní texty* [online]. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2005, 87 s. ISBN 80-903-5981 -7.
- [5] MICHALÍK, Jan a kol. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. 1. vydání. Praha: Portál, 2011, 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.
- [6] MAREŠ, Jiří. *Styly učení žáků a studentů*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 239 s. ISBN 80-717-8246-7.
- [7] NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 269 s. ISBN 978-807-3675-09.
- [8] PROCHÁZKOVÁ, Lucie. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009, 170 s. ISBN 978-807-3920-944.
- [9] TEPLÁ, Marta a Hana ŠMEJKALOVÁ. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením* [online]. Vyd. 2. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2010, 46 s. ISBN 978-80-86856-66-7.
- [10] TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 439 s. ISBN 978-807-3676-803.
- [11] TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 366 s. ISBN 978-80-7367-868-5.
- [12] *Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví: MKF* [online]. 1. české vyd. Překlad Jan Pfeiffer, Olga Švestková. Praha: Grada, 2008, 280 s. ISBN 978-80-247-1587-2.
- [13] *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: Bílá kniha*. 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001, 98 s. ISBN 80-211-0372-8.

[14] *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014*: schválený usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 2010 č. 253 [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, sekretariát Vládního výboru pro zdravotně postižené občany, 2010, 55 s. ISBN 978-80-7440-024-7.

[15] *Základy inkluzivní pedagogiky: dítě s postižením, narušením a ohrožením ve škole*. Vyd. 1. Editor Viktor Lechta. Praha: Portál, 2010, 435 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

2. Zákony

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění zákona č. 162/1998 Sb.

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2000 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška MPSV č. 359/2009 Sb., kterou se stanoví procentní míry poklesu pracovní schopnosti a náležitosti posudku o invaliditě a upravuje posuzování pracovní schopnosti pro účely invalidity (vyhláška o posuzování invalidity), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 398/2009 Sb., o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška MŠMT č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění školní docházky, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách, poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě, o nejnižších úrovních zaručené mzdy, o vymezení ztíženého pracovního prostředí a o výši příplatků ke mzdě za práci ve ztíženém pracovním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

3. Internetové zdroje

www.cszo.cz

www.esfcr.cz

www.kacaba.cz

www.msmt.cz

www.moznostitujsou.cz

www.nuov.cz

www.portal.mpsv.cz

www.risy.cz

www.socialnireforma.mpsv.cz

www.spcr.cz

www.unie-pz.cz

www.vcizp.cz

4. Další zdroje

TRHLÍKOVÁ, Jana a Jiří VOJTĚCH. Žáci a studenti se zdravotním postižením ve středním a vyšším odborném vzdělávání – vzdělanostní a oborová struktura. In: *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2010

TRHLÍKOVÁ, Jana. Absolventi škol se zdravotním postižením a trh práce: Zpráva z průzkumu mezi školami a zaměstnavateli. In: *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2011

Přílohy

Příloha č. 1

Dotazník

1. Jaké služby poskytuje nezisková organizace „MOŽNOSTI TU JSOU o.p.s.“? Pro koho jsou vaše služby určeny?
2. Jakým způsobem probíhá pracovní rehabilitace?
3. Jaké uplatnění našly osoby se zdravotním postižením na trhu práce?
4. Jakého vzdělání dosáhly osoby, kterým poskytujete služby? Je pro vás důležité jejich dosažené vzdělání?
5. Kolik máte v současnosti zaměstnanců?
6. Jak dlouho probíhá pracovní rehabilitace?
7. Potýkáte se s problémy na straně zaměstnavatelů v případě přijímání osob se zdravotním postižením?
8. Jaké jsou vaše finanční zdroje?

Příloha č. 2

Tabulka: Statistika počtu osob se zdravotním postižením z roku 2006

	Populace ČR	Občané se zdravotním postižením v ČR
Počet obyvatel	10 287 189	1 015 548
Pohlaví		
Muži	5 026 184	490 427
Ženy	5 261 005	525 121
Věkové složení obyvatel		
0 – 14 let	1 479 514	46 208
15 – 29 let	2 175 672	60 621
30 – 44 let	2 312 929	101 331
45 – 59 let	2 195 646	245 743
60 – 74 let	1 462 586	283 274
75 let a více	660 842	276 744

Zdroj: Výsledky výběrového šetření zdravotně postižených osob za rok 2007

Upraveno, dostupné z:

[http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/\\$File/330908j3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/$File/330908j3.pdf)

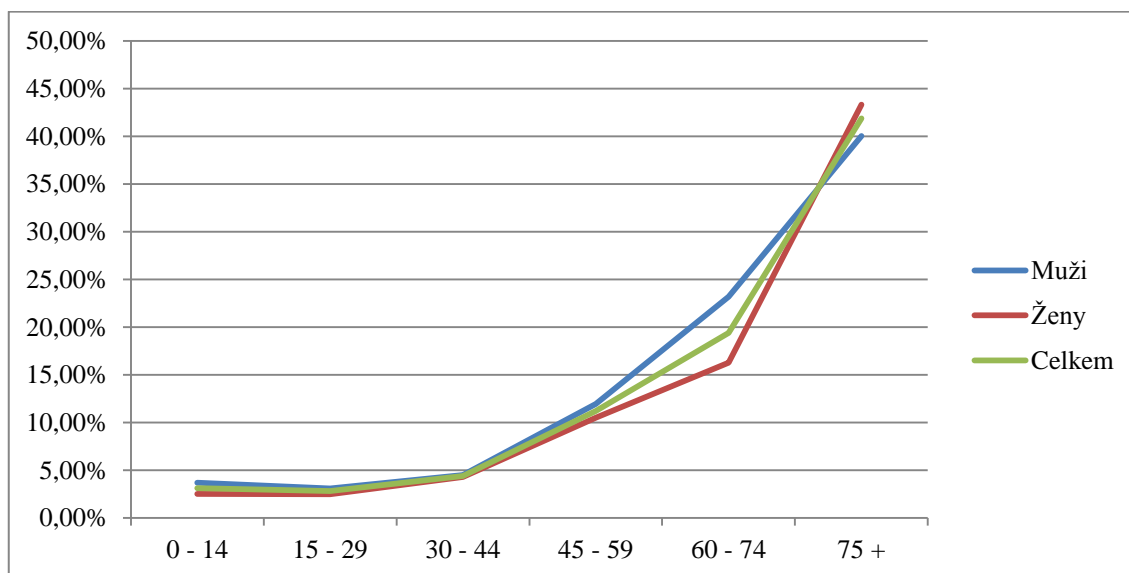
Příloha č. 3

Tabulka počtu osob se zdravotním postižením dle typů postižení

Věková skupina	Tělesné	Zrakové	Sluchové	Mentální	Duševní	Vnitřní	Celkem
0 - 14	16 687	7 964	2 902	11 604	4 846	22 343	66 343
15 - 29	25 710	6318	3 835	22 964	9 152	20 931	88 910
30 - 44	43 107	7 597	4 733	19 306	22 276	34 990	132 009
45 - 59	127 959	12 778	11 226	20 302	34 662	118 547	352 474
60 - 74	152 860	18 642	15 205	13 327	23 662	186 368	410 064
75 +	183 604	34 140	36 684	19 012	33 130	187 672	494 242
Celkem	550 407	87 439	74 700	106 699	128 065	571 734	1 519 044

Zdroj: Výsledky výběrového šetření zdravotně postižených osob za rok 2007. Upraveno, dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/\\$File/330908j3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/$File/330908j3.pdf)

Graf podíl počtu zdravotně postižených osob v populaci

Zdroj: Výsledky výběrového šetření zdravotně postižených osob za rok 2007. Upraveno, dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/\\$File/330908j3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/4100269DD7/$File/330908j3.pdf)

Příloha č. 4

Tabulka počtu žáků a žáků se zdravotním postižením na školách k 30. Září 2008

Počty dětí, žáků a studentů v různých škol	Celkem	Mateřské školy	Základní školy	Střední školy **	Vyšší odborné školy
Celkem	1 713 523	301 620	816 015	567 861	28 027
Se zdravotním postižením *	60 832	8 338	39 159	13 318	17
Individuální integrace	8 620	1 541	6 290	772	17
Speciální třídy	12 355	3 940	3 010	5 405	0
Speciální školy	39 857	2 857	29 859	6 141	0
*bez specifických poruch učení **včetně konzervatoří					

Zdroj: Národní plán pro vytváření příležitostí pro osoby se zdravotním postižením, usnesení vlády ČR č. 253 ze dne 29. března 2010. Upraveno, dostupné z:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/vvzpo/dokumenty/NPVRP_1.pdf

Příloha č. 5

Tabulka počtu nezaměstnaných osob se zdravotním postižením vzhledem k celkovému počtu nezaměstnaných (2004 – 2010)

Měsíc/rok	Celkem nezaměstnaných	Z toho osoby se zdravotním postižením	TJ. % osob se zdravotním postižením
08/2004	536 012	73 587	13,72
12/2004	541 762	74 689	13,78
04/2005	512 557	75 000	14,63
08/2005	505 254	74 823	14,81
12/2005	510 416	75 316	14,75
04/2006	486 163	74 996	15,42
08/2006	458 729	72 319	15,98
12/2006	448 545	71 318	15,90
04/2007	402 932	69 787	17,31
08/2007	372 759	66 862	17,93
12/2007	354 878	65 216	18,38
04/2008	316 118	62 312	19,71
08/2008	312 333	59 907	19,18
12/2008	352 250	61 136	17,35
04/2009	456 726	63 769	13,96
08/2009	493 751	65 412	13,24
12/2009	539 136	67 738	12,50
04/2010	540 128	66 513	12,31
08/2010	501 494	64 234	12,80
12/2010	561 551	69 499	11,48

Zdroj: Přehled statistických údajů ukazujících vývoj jednotlivých institutů státní podpory zdravotně postižených a zdravotního postižení, Výzkumné centrum integrace zdravotně postižených Olomouc, 2010. Upraveno, dostupné z:
http://www.vcizp.cz/doc/2010/STAT_ZP_2010_VCIZP.pdf